Республиканский педагогический научно–методический журнал

ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік

№6(90)
(2026 ж. Маусым
/Июнь 2026 г.)

"Ұстаз – жүректен жол тапқан шырақ пен шамшырақ."

Педагог–хореограф

Атырау қаласы,
Исатай ауданы,
Аққыстау ауылы
Шәмшиден Шәріпов
атындағы балалар өнер
мектебі

- *«Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, мінез деген нәрселермен озады.»*
- *«Білгеніңді үйрету – шынайы білімнің белгісі.»*

Жакудаева Венера Қуандыққызы

Республиканский педагогический научно-методический журнал

ÚZDIK PEDAGOG

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының №6(90) (2026 ж. маусым) шығарылымы.
Выпуск №6(90) (Июнь 2026 г.) республиканского педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

№ KZ35VPY00080588 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде берілген

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет № KZ35VPY00080588

Выдано Комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:
білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:
публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Ответственность за достоверность материалов несут авторы. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Құрманғалиев Э.М. Дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды қолданудың маңызы....4
Ескалиева К.Т. «Оқы да, ойлан!»: бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттырудың әдістемелік негіздері....8
Матмуратова Ю.Е. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын байыту әдістері....9
Темесова А.К. Шығарма талдаудың маңызы мен мақсаты....13
Батырова А.О. Мектепке дейінгі жастағы (3–5 жас) аутизм балалардың даму ерекшеліктері....16
Нурсейіт Ә.Т. Развитие читательской грамотности на основе работы с текстом..18
Пралина Г.Қ. "Балаларының танымдық қабілеттерін ойын арқылы қалыптастыру, дамыту"....22
Абаева К.К. Жасанды интеллект негіздерін мектеп білім беру жүйесіне енгізудің педагогикалық ерекшеліктері....25
Калниязова М.А. Эффективное взаимодействие дошкольной организации и семьи в процессе воспитания детей....28
Киримова И.П. Индивидуальный подход как основа воспитания детей дошкольного возраста....32
Жексембекова Ж.И. Мектепке дейінгі жастағы балалардың әлеуметтік құзыреттілігін сюжеттік-рөлдік ойын арқылы қалыптастыру....35
Шомпаева Б.Қ. «Жас метеорологтар»....39
Искайрова У.К. Бастауыш сыныпта инклюзивті білім беру мәдениетін қалыптастыру....41
Адамбекова М.К. Бала біздің болашағымыз....43
Кариева Г.Қ. Инклюзивті білім берудегі педагогтің ролі....44
Амангелді Л. Балалық арман-журналист....46
Асанбай А.Қ. Зат есімнің жекеше және көпше түрі....50
Аязбаева А.Р. Болымды және болымсыз етістік....53
Бақтыбаева Г.С. Әдепті бала. Ұшқан ұя....56
Бекесова Ф.К. Уақытты анықтайтын құралдар....59
Боранбаева К.А. Жұмбақ айтып берейін....63

Құрманғалиев Эльдар Мирасұлы
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
"Атырау облысы Білім беру басқармасының Атырау қаласы білім бөлімінің
"№36 мектеп-гимназия" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аннотация. Бұл мақалада дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды жүйелі қолданудың білім алушылардың дене дайындығын жетілдірудегі, ұлттық құндылықтарды меңгертудегі және тұлғалық қасиеттерін қалыптастырудағы педагогикалық маңызы жан-жақты қарастырылған. Ұлттық ойындардың тәрбиелік, дамытушылық және сауықтыру әлеуеті қазіргі білім беру талаптары тұрғысынан талданып, олардың оқушылардың қимыл-қозғалыс белсенділігін арттыруға, дене сапаларын кешенді дамытуға, психологиялық тұрақтылығын нығайтуға және әлеуметтік бейімделуіне тигізетін ықпалы ғылыми-педагогикалық тұрғыдан негізделген. Мақалада дене шынықтыру пәнінің мазмұнын ұлттық құндылықтармен сабақтастырудың оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға, оқу мотивациясын күшейтуге және салауатты өмір салтын қалыптастыруға ықпал ететіндігі дәлелденеді. Ұлттық ойындардың тарихи қалыптасу ерекшеліктері, олардың халықтың тұрмыс-тіршілігімен, дүниетанымымен және мәдени мұрасымен сабақтастығы сипатталып, білім беру үдерісіндегі тәрбиелік мүмкіндіктері кеңінен талданады. Автор ұлттық ойындарды оқу бағдарламасына кіріктіру барысында қолданылатын әдістемелік ұстанымдарды, жас ерекшеліктеріне сәйкес іріктеу қағидаларын және қауіпсіздік талаптарын қарастыра отырып, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің бұл бағыттағы шешуші рөлін айқындайды. Ұлттық ойындарды сабақтың әр кезеңінде мақсатқа сәйкес ұйымдастыру оқушылардың қозғалыс белсенділігін арттырып қана қоймай, олардың ұжымдық қарым-қатынас мәдениетін, өзара жауапкершілігін, батылдық, шапшаңдық, төзімділік, ептілік және табандылық сияқты маңызды қасиеттерін қалыптастыруға мүмкіндік беретіні ғылыми және тәжірибелік тұрғыдан негізделеді. Зерттеу барысында ұлттық ойындардың қазіргі білім беру жүйесінде қолданылуының тиімділігі отандық және шетелдік ғылыми еңбектермен салыстырыла отырып талданады. Ұлттық ойындарды жаңартылған білім мазмұны жағдайында тиімді пайдалану оқыту үдерісінің сапасын арттырып, ұлттық мәдени мұраны сақтауға және жас ұрпақтың ұлттық болмысын қалыптастыруға ықпал ететін маңызды педагогикалық құрал екендігі тұжырымдалады. Мақала нәтижелері дене шынықтыру пәні мұғалімдеріне, жоғары оқу орындарының оқытушыларына, педагогикалық бағыттағы білім алушыларға және білім беру ұйымдарының әдіскерлеріне практикалық әрі ғылыми тұрғыдан пайдалы болуы мүмкін.

Кілт сөздер: ұлттық ойындар, дене шынықтыру, дене тәрбиесі, ұлттық құндылықтар, қимыл-қозғалыс белсенділігі, дене сапалары, денсаулық сақтау, педагогикалық

технологиялар, тәрбиелік әлеует, ұлттық мәдениет, дене шынықтыру мұғалімі, оқыту әдістемесі, тұлғалық даму, салауатты өмір салты, білім беру.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – өскелең ұрпақты тек біліммен қаруландыру ғана емес, олардың денсаулығын нығайтуға, өмірлік дағдыларын қалыптастыруға, ұлттық сана-сезімін жетілдіруге және қоғамдық өмірге белсенді бейімделуіне жағдай жасау болып табылады. Бұл міндеттердің барлығы дене шынықтыру пәнінің мазмұнымен тікелей сабақтасып жатыр, өйткені аталған пән оқушының физиологиялық дамуымен қатар оның рухани, психологиялық және әлеуметтік қалыптасуына да ықпал етеді. Қазіргі кезеңде ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы, балалардың бос уақытын электрондық құрылғылар алдында өткізуінің артуы, қозғалыс белсенділігінің төмендеуі және денсаулық көрсеткіштерінің нашарлауы дене тәрбиесі жұмысының мазмұнын жаңаша ұйымдастыруды талап етеді. Осындай жағдайда ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабақтарына тиімді енгізу тек қозғалыс белсенділігін арттыру құралы ретінде ғана емес, ұлттық тәрбиенің, мәдени сабақтастықтың және тұлғалық дамудың маңызды тетігі ретінде ерекше мәнге ие болады. Себебі ұлттық ойындар ғасырлар бойы халықтың тұрмыс-тіршілігімен, еңбек тәжірибесімен, табиғатпен етене байланыста қалыптасып, ұрпақ тәрбиесінің ажырамас бөлігіне айналған. Әрбір ұлттық ойынның мазмұнында халықтың дүниетанымы, өмірлік тәжірибесі, батырлық дәстүрі, бірлікке, адалдыққа және әділдікке негізделген тәрбиелік қағидалары көрініс табады. Сондықтан дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды пайдалану оқушылардың дене қабілеттерін жетілдірумен қатар олардың ұлттық болмысын қалыптастыруға, тарихи санасын дамытуға және туған халқының мәдени мұрасына құрмет сезімін орнықтыруға мүмкіндік береді. Білім алушы ойын барысында тек белгілі бір қимылды орындап қоймайды, ол ұлттық дәстүрдің тәрбиелік мазмұнын бойына сіңіреді, ұжыммен әрекет ету мәдениетін меңгереді және өз қабілеттерін табиғи жағдайда көрсетуге мүмкіндік алады. Мұндай сабақтар оқушының ішкі қызығушылығын арттырып, оқу әрекетіне деген жағымды эмоционалдық қатынас қалыптастырады, ал жағымды эмоция кез келген оқу материалының тиімді меңгерілуіне ықпал ететін маңызды психологиялық фактор болып саналады. Сондықтан дене шынықтыру пәнінің мұғалімі ұлттық ойындарды сабақтың мақсатына сәйкес ғылыми негізде ұйымдастырған жағдайда ғана олардың тәрбиелік, сауықтыру және білімдік әлеуетін толық пайдалана алады.

Ұлттық ойындардың дене шынықтыру сабақтарындағы маңызын бағалау кезінде олардың тек қозғалыс әрекеттерінің жиынтығы емес, тұтас педагогикалық жүйенің құрамдас бөлігі екендігін ескеру қажет. Әрбір ойын белгілі бір дене сапаларын дамытуға бағытталғанымен, оның ішкі құрылымында оқушының ерік-жігерін шыңдайтын, шешім қабылдау қабілетін жетілдіретін, өзара қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыратын және эмоционалдық тұрақтылығын нығайтатын көптеген тәрбиелік элементтер қамтылған. Мәселен, жылдамдықты талап ететін ойындар оқушының шапшаң әрекет ету қабілетін жетілдірсе, күш пен төзімділікке негізделген ойындар физикалық мүмкіндіктерін дамытуға ықпал етеді. Ал топтық сипаттағы ойындар бір-біріне көмектесу, ортақ мақсатқа ұмтылу, жауапкершілікті сезіну және ұжымдық шешім қабылдау сияқты өмірлік маңызды әлеуметтік дағдылардың қалыптасуына жағдай жасайды. Қазіргі педагогика ғылымында тұлғаның жан-жақты дамуы оқу үдерісіндегі белсенді әрекет арқылы жүзеге асатыны дәлелденген. Осы тұрғыдан алғанда ұлттық ойындар білім алушыны дайын ақпаратты қабылдаушы емес, оқу әрекетінің белсенді субъектісіне айналдырады. Ойын кезінде оқушының денесі ғана емес, ойлау қабілеті де үздіксіз жұмыс істейді, өйткені ол қарсыласының әрекетін болжайды, тактикалық шешім қабылдайды, қозғалыс бағытын өзгертіп отырады және қысқа уақыт ішінде тиімді амал таңдауға тырысады. Мұндай кешенді әрекет мидың әртүрлі бөліктерінің белсенді жұмыс істеуіне ықпал етіп, психомоторлық дамуды жетілдіреді. Сондықтан ұлттық ойындарды ғылыми негізде ұйымдастырылған дене шынықтыру сабақтарының маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастыру олардың тек дәстүрлі мұра ғана емес, қазіргі заманғы білім

беру талаптарына толық жауап беретін педагогикалық технологиялардың бірі екендігін көрсетеді. Дене шынықтыру пәнінің мұғалімі ойын мазмұнын сабақтың мақсатына сәйкестендіріп, оқушылардың жас ерекшеліктері мен дене дайындығын ескерген жағдайда ғана оның тиімділігі бірнеше есе артады.

Қорытындылай келе, дене шынықтыру сабағында ұлттық ойындарды мақсатты әрі ғылыми-әдістемелік негізде қолдану білім беру үдерісінің сапасын арттыруға мүмкіндік беретін маңызды педагогикалық бағыттардың бірі болып табылады. Ұлттық ойындар оқушылардың дене дайындығын жетілдірудің тиімді құралы ғана емес, олардың ұлттық дүниетанымын қалыптастыруға, рухани-адамгершілік қасиеттерін дамытуға және әлеуметтік белсенділігін арттыруға ықпал ететін кешенді тәрбиелік жүйе ретінде ерекше құндылыққа ие. Мақалада қарастырылған ғылыми тұжырымдар мен педагогикалық пайымдаулар ұлттық ойындардың дене шынықтыру сабақтарында жүйелі қолданылуы оқушылардың қозғалыс белсенділігін арттыруға, денсаулығын нығайтуға, негізгі дене сапаларын кешенді дамытуға, психологиялық тұрақтылығын қалыптастыруға және ұжымдық қарым-қатынас мәдениетін жетілдіруге елеулі әсер ететінін көрсетті. Ұлттық ойындардың мазмұны халықтың ғасырлар бойы жинақталған өмірлік тәжірибесімен, еңбек мәдениетімен, дүниетанымымен және тәрбиелік қағидаларымен сабақтас болғандықтан оларды оқу үдерісінде пайдалану жас ұрпақтың тарихи жадын жаңғыртуға, ұлттық мәдени мұраға құрмет сезімін орнықтыруға және азаматтық жауапкершілігін дамытуға мүмкіндік береді. Дене шынықтыру пәнінің мұғалімі ұлттық ойындардың мазмұнын оқу бағдарламасының мақсаттарымен ұштастырып, оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін, дене даярлығының деңгейін және қауіпсіздік талаптарын ескере отырып ұйымдастырған жағдайда ғана олардың педагогикалық тиімділігі толық ашылады. Бұл мұғалімнен тек әдістемелік сауаттылықты ғана емес, ұлттық педагогика негіздерін, халықтық тәрбиенің мазмұнын және қазіргі білім беру технологияларын үйлестіре қолдана алатын жоғары кәсіби құзыреттілікті талап етеді. Ұлттық ойындарды дене шынықтыру сабақтарында жүйелі пайдалану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын тұрақтандырып, қозғалыс әрекетіне ішкі уәжін күшейтеді, салауатты өмір салтының құндылығын саналы түрде қабылдауына жағдай жасайды және олардың өмір бойы дене белсенділігімен айналысу қажеттілігін қалыптастырады. Мұндай нәтижелер қазіргі білім беру жүйесінің негізгі мақсаттарының бірі болып саналатын тұлғаның жан-жақты әрі үйлесімді дамуына толық сәйкес келеді. Сондықтан ұлттық ойындарды дене шынықтыру пәнінің мазмұнында жүйелі қолдану уақытша педагогикалық тәсіл ретінде емес, ұлттық құндылықтарды сақтай отырып сапалы білім беруді қамтамасыз ететін стратегиялық бағыт ретінде қарастырылуы қажет. Болашақта ұлттық ойындарды оқу бағдарламаларына кеңінен енгізу, оларды оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздерін жетілдіру, цифрлық білім беру ресурстарымен ықпалдастыру және мұғалімдердің кәсіби даярлығын осы бағытта жетілдіру дене шынықтыру пәнінің тәрбиелік, сауықтыру және білімдік әлеуетін одан әрі арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер;

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Дене шынықтыру: Жалпы орта білім беру деңгейінің 1–11-сыныптарына арналған үлгілік оқу бағдарламасы. – Астана, 2022.

2. Әлімқұлов С.Ә. Дене тәрбиесінің теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Эверо, 2020. – 312 б.

3. Железняк Ю.Д., Петров П.К. Основы научно-методической деятельности в физической культуре и спорте. – Москва: Академия, 2013. – 288 с.

4. Pangrazi R.P., Beighle A. Dynamic Physical Education for Elementary School Children. – 19th ed. – New York: Human Kinetics, 2019. – 432 p.

Ескалиева Карлыгаш Темировна
Бастауыш сынып мұғалімі
«№12 жалпы білім беретін мектеп» КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы

«ОҚЫ ДА, ОЙЛАН!»: БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ

Аннотация: Бұл мақала бастауыш мектеп оқушыларының оқылым дағдыларын жетілдіруге және функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған «Оқы да, ойлан!» авторлық бағдарламасының мазмұны мен әдістемелік ерекшеліктерін ашады. Автор 4-сынып оқушыларының жас ерекшеліктері мен психологиялық даму деңгейлерін ескере отырып, мәтінмен жұмыс істеудің тиімді стратегиялары мен инновациялық тәсілдерін жүйелеген. Мақалада ұлттық құндылықтарға негізделген мәтіндер арқылы оқушылардың сыни ойлау, талдау, пікір айту және қорытынды жасау қабілеттерін дамыту жолдары қарастырылған. Зерттеу барысында қолданылатын қалыптастырушы бағалау мен саралап оқыту әдістерінің білім беру сапасын арттырудағы рөлі айқындалған. Ұсынылып отырған бағдарлама оқылым мәдениетін қалыптастыру арқылы жас ұрпақтың өмірлік жағдаяттарда білімін тиімді қолдана алу құзыреттілігін жетілдіруге ықпал етеді.

Тірек сөздер: функционалдық сауаттылық, оқылым мәдениеті, сыни ойлау, авторлық бағдарлама, мәтінді талдау, бастауыш білім беру.

Қазіргі таңдағы білім беру жүйесінің негізгі мақсаттарының бірі – оқушының тек ақпаратты меңгеріп қана қоймай, оны күнделікті өмірде қолдана алуын, яғни функционалдық сауаттылығын қамтамасыз ету. Осы тұрғыда 4-сынып оқушыларына арналған «Оқы да, ойлан!» авторлық бағдарламасы оқылым әрекетін мазмұндық әрі технологиялық тұрғыдан жаңартуға бағытталған. Бағдарлама Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы мен Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының талаптарына сәйкес әзірленіп, бастауыш мектептегі оқыту процесін жүйелеуді көздейді.

Оқылым – тек әріптерді дыбыстау емес, ол мәтіннің тереңіне бойлап, оның логикасын ұғу, астарлы мағынасын ашу және өзіндік көзқарас қалыптастыру процесі. Бағдарламаның әдістемелік негізі оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға арналған жеті бөлімнен құралады. Алғашқы бөлімдер мәтінді түсіну және негізгі ақпаратты анықтауға бағытталса, одан кейінгі кезеңдерде сыни ойлау, кейіпкерлер әлемін талдау және шығармашылық жұмыстар арқылы білім тереңдетіледі. Мұндай жүйелілік оқушылардың оқу процесіндегі қызығушылығын сақтап, білімді кезең-кезеңімен игеруіне жағдай жасайды.

«Оқы да, ойлан!» бағдарламасында қолданылатын әдіс-тәсілдердің әралуандығы оқушылардың әртүрлі қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Мәселен, INSERT және «Болжау» стратегиялары мәтінді белсенді оқуға үйретсе, «Венн диаграммасы» мен «Т-кестесі» ақпаратты салыстыру және жүйелеу дағдыларын шыңдайды. Оқушылар кейіпкер атынан сөйлеу, рөлдік ойындар, инсценировка сияқты шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында өздерін батыл да сенімді сезіне бастайды. Бұл тек тілдік емес, сонымен қатар коммуникативтік және әлеуметтік құзыреттіліктердің дамуына алып келеді.

Педагогикалық тұрғыдан алғанда, бағдарламаның маңызды ерекшелігі – ұлттық құндылықтардың мәтін мазмұнына арқау болуы. Қазақ халқының салт-дәстүрі, тарихы мен мәдениеті туралы мәтіндермен жұмыс істеу оқушылардың отаншылдық сезімін оятып, өз халқының мұрасына деген құрметін арттырады. Сонымен қатар, бұл тәсіл оқушының ойлауын кеңейтіп, алған білімін ұлттық контекстегі нақты өмірлік жағдаяттармен байланыстыруға көмектеседі.

Бағдарламаны жүзеге асыру кезінде қалыптастырушы бағалау мен кері байланыстың маңызы зор. Оқушы әр тапсырмадан кейін өзінің қай деңгейде екенін, нені жетілдіру қажеттігін түсініп, өзін-өзі бағалауға үйренеді. Бұл рефлексия элементтері оқушының жауапкершілігін арттырып, оқу процесіне саналы қарым-қатынасын қалыптастырады. Жеке, жұптық және топтық жұмыс түрлері оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуына, өзара оқытуға және жағымды психологиялық ахуалда жұмыс істеуіне мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, «Оқы да, ойлан!» авторлық бағдарламасы 4-сынып оқушыларының оқылым сауаттылығын дамытудың толыққанды әдістемелік құралы ретінде қызмет етеді. Ол оқушыларды мәтінмен еркін жұмыс істеуге, өз ойын жүйелі жеткізуге және сыни тұрғыдан ойлауға баулиды. Бағдарламаның тиімділігі оның жаңартылған білім мазмұнына сәйкестігінде және оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудағы мақсатты бағытында жатыр.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы (2007 жылғы 27 шілде №319-III).
2. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысы (Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты).
3. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығы.
4. Жаңартылған білім беру мазмұны аясында бастауыш мектепте оқытудың тиімді әдістемелері: әдістемелік құрал. – Алматы, 2024.

Матмуратова Юлдузхон Елубаевна
Тәрбиеші
ЖШС «Әдемі балапан» бөбекжайы
Алматы облысы Жамбыл ауданы Ұзынағаш ауылы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН БАЙЫТУ ӘДІСТЕРІ

Аннотация. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын байыту мәселесі жан-жақты қарастырылады. Балалардың тілдік дамуының маңызы айқындалып, сөздік қорды қалыптастырудың теориялық негіздері мен практикалық әдіс-тәсілдері талданады. Зерттеу барысында көрнекілік әдісі, ойын технологиялары, көркем әдебиет, әңгімелесу, қайталау жұмыстары және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолданудың тиімділігі көрсетіледі. Сонымен қатар, балалардың сөздік қорын дамытуда тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен жұмысының рөлі ерекше атап өтіледі. Мақалада ұсынылған әдістер мектепке дейінгі ұйымдарда оқу-тәрбие процесін жетілдіруге және балалардың тілдік құзыреттілігін арттыруға бағытталған. Зерттеу нәтижелері балалардың сөздік қорын жүйелі дамыту олардың ойлау қабілетінің, қарым-қатынас дағдыларының және тұлғалық дамуының жоғарылауына ықпал ететінін дәлелдейді.

Кілт сөздер:Мектепке дейінгі білім беру, сөздік қор, тіл дамыту, сөйлеу мәдениеті, дидактикалық ойындар, көрнекілік әдісі, ертегі, коммуникативтік дағдылар, баланың дамуы, тәрбиеші, инновациялық технологиялар, мектепке дейінгі педагогика

Кіріспе

Қазіргі қоғамдағы білім беру жүйесінің басты мақсаты – жан-жақты дамыған, ойы жүйелі, тілі бай, өз ойын еркін жеткізе алатын тұлға қалыптастыру. Осы тұрғыдан алғанда, мектеп жасына дейінгі кезең – баланың тілдік дамуының негізі қаланатын аса жауапты кезеңдердің бірі болып табылады. Дәл осы уақытта баланың сөйлеу қабілеті қалыптасып, қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау дағдылары дамиды, сөздік қоры белсенді түрде толығады.

Баланың сөздік қоры – оның танымдық дамуының айнасы. Сөздік қоры бай бала қоршаған ортаны тереңірек түсінеді, жаңа ақпаратты жеңіл қабылдайды, өз ойын анық әрі жүйелі жеткізе алады. Ал сөздік қоры жеткіліксіз балаларда ойды жеткізу қиындықтары туындап, бұл олардың оқу іс-әрекетіне де, әлеуметтік бейімделуіне де кері әсерін тигізуі мүмкін. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың сөздік қорын дамыту – педагогикалық үдерістің негізгі бағыттарының бірі болып саналады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын байыту тек жаңа сөздерді үйретумен ғана шектелмейді. Бұл – баланың тілдік, танымдық, психологиялық және әлеуметтік дамуын қамтитын күрделі әрі жүйелі жұмыс. Осы үдерісте бала тек сөздерді жаттап қоймай, олардың мағынасын түсініп, дұрыс қолдануды үйренеді, сөйлем құрастырып, өз ойын толық жеткізу дағдыларын меңгереді. Сонымен қатар, сөздік қорды дамыту баланың ойлау қабілетінің, қиялының, шығармашылық белсенділігінің артуына да ықпал етеді.

Ғалымдардың зерттеулеріне сүйенсек, баланың тілінің дамуы оның қоршаған ортамен қарым-қатынасына, үлкендердің сөйлеу мәдениетіне және ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысының сапасына тікелей байланысты. Әсіресе, мектепке дейінгі кезеңде балалар еліктеу арқылы үйренетіндіктен, тәрбиешінің әрбір сөзі, сөйлеу мәнері, қолданатын тілдік құралдары балаға тікелей әсер етеді. Осыған байланысты тәрбиешінің тіл мәдениеті жоғары деңгейде болуы және әр баланың жеке ерекшелігін ескере отырып жұмыс жүргізуі маңызды.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру жүйесінде балалардың сөздік қорын байытуда дәстүрлі әдістермен қатар инновациялық технологияларды қолдану кеңінен қолға алынуда. Ойын технологиялары, көрнекілік құралдар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы баланың қызығушылығын арттыра отырып, сөздік қорын тиімді дамытуға мүмкіндік бар. Бұл әдістер балалардың белсенділігін арттырып, жаңа сөздерді жеңіл әрі қызықты түрде меңгеруіне жағдай жасайды.

Сонымен қатар, баланың тілдік дамуы тек балабақша қабырғасымен шектелмейді. Отбасындағы қарым-қатынас, ата-анамен тілдесу, кітап оқу, қоршаған ортаны бірге тану сияқты әрекеттер де баланың сөздік қорын байытуда маңызды рөл атқарады. Сондықтан тәрбиеші мен ата-ана арасындағы тығыз байланыс баланың тілін дамытуда ерекше мәнге ие.

Осы мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын байытудың тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылып, оларды оқу-тәрбие процесінде қолданудың маңыздылығы жан-жақты талданады. Баланың тілін дамыту – оның болашақтағы білім алуына, тұлға ретінде қалыптасуына берік негіз болатын маңызды фактор екендігіне ерекше назар аударылады.

Негізгі бөлім

1. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын дамытудың теориялық негіздері

Мектеп жасына дейінгі кезең – баланың тілдік дамуының қарқынды жүретін уақыты. Бұл кезеңде бала қоршаған ортаны тану барысында жаңа сөздерді белсенді түрде меңгереді. Ғалымдардың пікірінше, 3–6 жас аралығында баланың сөздік қоры бірнеше есе артып, оның сөйлеу қабілеті сапалық тұрғыдан жаңа деңгейге көтеріледі.

Сөздік қорды дамыту екі негізгі бағытта жүзеге асады:

- **Пассивті сөздік қор** – бала түсінетін, бірақ сирек қолданатын сөздер;
- **Активті сөздік қор** – бала күнделікті сөйлеу барысында жиі қолданатын сөздер.

Педагогикалық үдерісте осы екі бағыттың үйлесімді дамуы аса маңызды. Себебі бала алғашында сөзді түсінеді, кейін оны сөйлеуде қолдануға көшеді. Сондықтан тәрбиеші жаңа сөздерді тек таныстырып қана қоймай, оларды белсенді қолдануға жағдай жасауы тиіс.

2. Сөздік қорды байытудың тиімді әдіс-тәсілдері

2.1. Көрнекілік және практикалық әрекет арқылы дамыту

Көрнекілік әдісі – мектепке дейінгі балалар үшін ең тиімді тәсілдердің бірі. Балалар нақты заттарды көріп, ұстап, сезіну арқылы жаңа сөздерді тез меңгереді.

Бұл әдіс арқылы:

- заттардың атауын меңгереді
- олардың қасиеттерін (түсі, көлемі, пішіні) сипаттауды үйренеді
- сөздерді нақты жағдаймен байланыстырады

Мысалы, табиғат бұрышында өсімдіктерді бақылау барысында «жапырақ», «сабақ», «тамыр» сияқты сөздер меңгеріледі.

2.2. Ойын технологиялары арқылы сөздік қорды дамыту

Ойын – мектеп жасына дейінгі баланың жетекші әрекеті. Сондықтан сөздік қорды дамытуда ойын технологияларын қолдану ерекше нәтиже береді.

Қолданылатын ойын түрлері:

- **Дидактикалық ойындар** («Бұл не?», «Қайда тұрады?»)
- **Сөздік ойындар** («Қарама-қарсы сөзді айт», «Сөзді жалғастыр»)
- **Сюжеттік-рөлдік ойындар** («Дүкен», «Дәрігер», «Отбасы»)

Ойын барысында бала:

- жаңа сөздерді табиғи түрде меңгереді
- сөйлеу белсенділігі артады
- қарым-қатынас дағдылары қалыптасады

2.3. Көркем әдебиет және ертегі арқылы дамыту

Көркем әдебиет – баланың тілін дамытудың маңызды құралдарының бірі. Ертегі, әңгіме, өлеңдер арқылы бала жаңа сөздерді меңгереді, сөйлем құрауды үйренеді.

Тәрбиеші:

- мәтінді мәнерлеп оқуы
- мазмұнын талдауы
- балаларға қайта әңгімелетіп айтқызуы тиіс

Бұл әдіс баланың:

- сөздік қорын байытады
- байланыстырып сөйлеуін дамытады
- қиялын жетілдіреді

2.4. Әңгімелесу және сұрақ-жауап әдісі

Баламен жүйелі түрде әңгімелесу – сөздік қорды дамытудың ең тиімді жолдарының бірі.

Мысалы:

- «Бүгін не көрдің?»
- «Саған не ұнады?»
- «Бұл зат қандай?»

Осындай сұрақтар арқылы бала:

- өз ойын жеткізуге үйренеді
- сөздерді дұрыс қолданады
- сөйлем құрастыру дағдысын дамытады

2.5. Қайталау және бекіту жұмыстары

Жаңа сөздерді меңгеру үшін жүйелі қайталау қажет. Егер сөз бірнеше рет әртүрлі жағдайда қолданылса, ол баланың активті сөздік қорына енеді.

Бекіту жолдары:

- сурет бойынша әңгіме құрастыру
- ойын барысында қолдану
- күнделікті сөйлесуде пайдалану

2.6. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану

Қазіргі заманда мультимедиялық құралдарды қолдану балалардың қызығушылығын арттырады.

Мысалы:

- интерактивті тақта
- бейнематериалдар
- танымдық мультфильмдер

Бұл құралдар:

- баланың есте сақтау қабілетін арттырады
- жаңа сөздерді тез меңгеруге көмектеседі
- оқыту процесін қызықты етеді

3. Тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен жұмысы

Баланың сөздік қорын дамыту тек балабақшада ғана емес, отбасында да жалғасуы тиіс. Осыған байланысты тәрбиеші мен ата-ананың тығыз байланысы маңызды.

Ата-аналарға ұсыныстар:

- баламен жиі сөйлесу
- бірге кітап оқу
- жаңа сөздерді түсіндіру
- баланың ойын тыңдау

Бұл жұмыстар баланың тілдік дамуына оң әсер етеді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын байыту – олардың жан-жақты дамуының негізгі көрсеткіштерінің бірі болып табылады. Сөздік қоры бай бала қоршаған ортаны терең түсініп, өз ойын еркін жеткізе алады, қарым-қатынас жасау қабілеті жоғары деңгейде қалыптасады.

Балалардың сөздік қорын дамыту – ұзақ әрі жүйелі жұмысты талап ететін күрделі педагогикалық процесс. Бұл үдерісте көрнекілік, ойын, көркем әдебиет, әңгімелесу, қайталау сияқты әдістерді тиімді әрі кешенді түрде қолдану қажет. Әрбір әдіс баланың жас ерекшелігіне сәйкес таңдалып, оның қызығушылығын ескере отырып ұйымдастырылуы тиіс.

Сонымен қатар, тәрбиешінің кәсіби шеберлігі, тіл мәдениеті, балалармен қарым-қатынасы ерекше рөл атқарады. Тәрбиеші балаға үлгі бола отырып, оның сөйлеу дағдыларын дамытуға бағытталған қолайлы орта қалыптастыруы қажет.

Баланың тілін дамытуда отбасының да орны ерекше. Тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен, мақсатты жұмысы ғана баланың сөздік қорын тиімді дамытуға мүмкіндік береді. Сондықтан бұл бағыттағы жұмыстар үздіксіз, жүйелі түрде жүргізілуі тиіс.

Қазіргі білім беру талаптарына сәйкес, балалардың сөздік қорын байыту тек тіл дамыту сабағымен шектелмей, күнделікті өмірдің барлық кезеңдерінде жүзеге асырылуы қажет. Осындай кешенді жұмыс нәтижесінде ғана тілдік тұрғыдан дамыған, ойы ұшқыр, қарым-қатынасқа бейім тұлға қалыптастыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту мемлекеттік стандарты
2. Выготский Л.С. «Ойлау және сөйлеу»
3. Эльконин Д.Б. «Балалар психологиясы»
4. Жұмабаева Ф.Н. «Мектепке дейінгі педагогика»
5. Қалиева С. «Балабақшадағы тіл дамыту әдістемесі»
6. Сухомлинский В.А. «Балаға жүрек жылуы»
7. Ушинский К.Д. «Ана тілі»
8. Леонтьев А.А. «Сөйлеу әрекетінің негіздері»
9. Мухина В.С. «Жас ерекшелік психологиясы»
10. Назарбаева Н.Ә. «Білім беру – болашақтың негізі»
11. ҚР «Білім туралы» Заңы
12. Мектепке дейінгі ұйымдарға арналған әдістемелік нұсқаулықтар

Темесова Айнура Кайргалиевна
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Жалпы білім беретін №40 Зейнолла Қабдолов атындағы орта мектебі
Атырау облысы Атырау каласы

ШЫҒАРМА ТАЛДАУДЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН МАҚСАТЫ

Шығарма талдау – оқушылардың көркем шығарманы түсініп оқуы, мазмұнын меңгеруі, кейіпкерлерге баға беруі, автор идеясын анықтауы және өз ойын дәлелдеп айту дағдыларын қалыптастыруға бағытталған оқыту тәсілдері.

5–8 сыныптарда шығарманы талдау мынадай кезеңдер арқылы жүзеге асады:

Шығарманы қабылдау – мәтінді оқу, мазмұнын түсіну, алғашқы әсерімен бөлісу.

Мазмұндық талдау – тақырып, негізгі ой, композиция, сюжет желісін анықтау.

Кейіпкерлерді талдау – мінез-құлқы, іс-әрекеті, портреті, өзара қарым-қатынасы, оларға баға беру.

Тілдік талдау – көркемдегіш құралдарды (теңеу, эпитет, метафора, т.б.) анықтап, олардың қызметін түсіндіру.

Идеялық талдау – автор көтерген мәселені, шығарманың тәрбиелік мәнін ашу.

Қорытындылау – шығарманы қазіргі өмірмен байланыстырып, оқушының жеке пікірін дәлелдеп айту. Бұндай талдаулар 5–8 сынып оқушыларының оқылым, айтылым, жазылым және сыни ойлау дағдыларын дамытуға, сондай-ақ функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталады.

Сабақтың мақсаты:

- Оқушыларға шығарма талдаудың не үшін қажет екенін түсіндіру.
- Шығарма талдаудың оқушылардың білімін, дағдыларын және дүниетанымын қалай байытатынын көрсету.
- Шығарма талдаудың негізгі мақсаттарын анықтау: мәтінді терең түсіну, авторлық ойды ашу, көркемдік құндылықты бағалау, сыни ойлауды дамыту, рухани байыу.

1-тапсырма: "Шығарма талдау - бұл..."

- **Мақсаты:** Оқушылардың шығарма талдау туралы алғашқы түсініктерін анықтау, тақырыпқа қызығушылықтарын ояту.
- **Нұсқаулық:**

1. "Шығарма талдау" сөз тіркесін естігенде сізде қандай ойлар туады?
2. Шығарма талдау деген не деп ойлайсыз? Өз сөзіңізбен түсіндіріп беріңіз.
3. Шығарманы талдау бізге не үшін қажет болуы мүмкін? Өмірден мысал келтіріңіз.
4. Сіз бұрын шығарма талдаумен айналыстыңыз ба? Егер иә болса, қандай шығармаларды талдадыңыз және ол сізге не берді?

- **Мысал:** Оқушылардың жауаптары әр түрлі болуы мүмкін. Мұғалім оларды тақтаға жазып, талқылау ұйымдастырады.
  - **Оқушы 1:** "Шығарма талдау - бұл шығарманы бөлшектеу, оның құрамдас бөліктерін қарастыру."

- **Оқушы 2:** "Шығарма талдау - бұл мұғалімнің тапсырмасы, баға алу үшін қажет."
- **Оқушы 3:** "Шығарма талдау - бұл автордың не айтқысы келгенін түсінуге көмектеседі."
- **Оқушы 4:** "Мен 'Абай жолы' романын талдағанда қазақ халқының тарихы мен мәдениетін тереңірек түсіндім."

• **Жауап:** Бұл тапсырманың нақты жауабы жоқ, мақсаты – оқушылардың ойларын білу және талқылауға жол ашу.

• **Инновациялық/Жаңаша әдіс: "Ой қозғау" (Brainstorming).** Тапсырманы жеке емес, топтық жұмыс түрінде орындауға болады. Әр топ "Шығарма талдау - бұл..." деген фразаны аяқтайтын сөздер мен сөз тіркестерін қағазға жазып, кейін сынып алдында таныстырады.

2-тапсырма: "Тіс дәрігері және әдебиеттанушы"

• **Мақсаты:** Шығарма талдаудың тереңдете зерттеу, мән-мағынаны ашу процесі екенін метафора арқылы көрсету.

• **Нұсқаулық:**

1. Тіс дәрігері пациенттің тісін қалай тексереді? (Құралдарды пайдаланады, бөлшектеп қарайды, рентген түсіреді, аурудың себебін анықтайды, емдеу жоспарын құрады).
2. Әдебиеттанушы шығарманы қалай талдайды деп ойлайсыз? Тіс дәрігерінің жұмысымен қандай ұқсастықтары бар?
3. Екеуінің де мақсаты неде? (Тіс дәрігері - тісті сақтау, денсаулықты жақсарту; әдебиеттанушы - ...)

• **Мысал:**

- **Оқушы 1:** "Тіс дәрігері тісті қабат-қабат зерттейді. Әдебиеттанушы да шығарманы солай, әр элементін бөлшектеп талдайды деп ойлаймын."
- **Оқушы 2:** "Тіс дәрігері аурудың себебін іздейді, ал әдебиеттанушы шығарманың идеясын, авторының ойын іздейді."
- **Оқушы 3:** "Тіс дәрігерінің мақсаты - тісті емдеу, ал әдебиеттанушының мақсаты - шығарманың мәнін ашу."

• **Жауап:**

- Әдебиеттанушы (оқырман) шығарманы тіс дәрігері сияқты терең зерттейді, оның құрылымын, тілін, идеясын, көркемдік ерекшелігін анықтайды.
- Тіс дәрігерінің мақсаты - тісті сақтау, денсаулықты жақсарту, ал әдебиеттанушының (оқырманның) мақсаты - шығарманың мәнін ашу, эстетикалық ләззат алу, өзін-өзі байыту.

• **Инновациялық/Жаңаша әдіс: "Визуалды метафора".** Тапсырманы талқылау кезінде тақтаға тіс дәрігерінің құралдарының және әдебиеттанушының (кітаптар, лупа, қаламсап) суреттерін іліп қою. Бұл метафораны көрнекі етіп, оқушылардың түсінуін жеңілдетеді.

• **Инновациялық/Жаңаша әдіс: "Пікірталас клубы".** Тапсырманың үшінші сұрағын ("Шығарма талдаусыз әдебиетті оқу мүмкін бе?") пікірталасқа арқау ету. Оқушыларды екі топқа бөліп, "Шығарма талдау қажет" және "Шығарма талдау қажет емес" деген тезистерді қорғауды ұсыну. Пікірталас барысында әркім өз дәлелдерін келтіріп, қарсыластардың пікірімен танысады.

4-тапсырма: "Мақсаттарды сәйкестендір"

• **Мақсаты:** Оқушылардың шығарма талдаудың нақты мақсаттарын ажырату дағдысын тексеру.

• **Нұсқаулық:** Сол жақта шығарма талдаудың мақсаттары, оң жақта осы мақсаттарға сәйкес келетін әрекеттер берілген. Мақсаттар мен әрекеттерді сәйкестендіріңіз.

Мақсаттар	**Әрекеттер**
1. Мәтінді терең түсіну	А. Шығармадағы тілдік құралдарды табу және олардың рөлін анықтау.
2. Авторлық ойды ашу	Б. Шығарманың негізгі идеясын және пафосын анықтау.
3. Көркемдік құндылықты бағалау	В. Шығарманың сюжеттік желісін, кейіпкерлерін, композициясын талдау.
4. Сыни ойлауды дамыту	Г. Шығарманың тілінің бейнелілігіне, композициясының үйлесімділігіне назар аудару.
5. Рухани байыу	Д. Шығармада көтерілген мәселелерге өз көзқарасын білдіру, бағалау.
	Е. Шығарма арқылы жаңа адамгершілік құндылықтарды түсіну және қабылдау.

- **Мысал:**
  - **Оқушы 1:** "Мәтінді терең түсіну үшін сюжеттік желіні талдау керек, сондықтан 1-В."
  - **Оқушы 2:** "Авторлық ойды ашу үшін шығарманың идеясын анықтау керек, сондықтан 2-Б."
  - **Оқушы 3:** "Көркемдік құндылықты бағалау үшін тілдің бейнелілігіне назар аудару керек, сондықтан 3-Г."
  - **Оқушы 4:** "Сыни ойлауды дамыту үшін өз көзқарасыңды білдіру керек, сондықтан 4-Д."
  - **Оқушы 5:** "Рухани байыу адамгершілік құндылықтарды түсіну арқылы жүзеге асады, сондықтан 5-Е."
  - **Оқушы 6:** "Тілдік құралдарды талдау мәтінді терең түсінуге де, көркемдік құндылықты бағалауға да көмектеседі, сондықтан 1-А және 3-А да болуы мүмкін."
- **Жауап:**

1. В, А (қосымша)
2. Б
3. Г, А (қосымша)
4. Д
5. Е

Инновациялық/Жаңаша әдіс: "Дебат". Оқушыларды екі топқа бөліп, "Әдеби шығарманың идеясы композициядан маңызды ма, әлде композиция идеядан маңызды ма?" деген тақырыпта дебат ұйымдастыру. Дебат барысында оқушылар өз пікірлерін дәлелдеп, композиция мен идеяның өзара байланысын тереңірек түсінуге мүмкіндік алады.

Қорыта айтқанда, 5–8 сыныптарда шығарманы талдау әдістемесі оқушылардың көркем мәтінді терең түсінуіне, әдеби-теориялық білімін дамытуына, кейіпкерлердің іс-әрекетін саралап, автор идеясын анықтауына мүмкіндік береді. Әртүрлі белсенді оқыту әдістерін тиімді қолдану оқушылардың сыни ойлауын, шығармашылық қабілетін, тілдік дағдыларын және өз ойын дәлелді жеткізу мәдениетін қалыптастырады. Нәтижесінде оқушының оқырмандық құзыреттілігі артып, әдебиетке деген қызығушылығы мен функционалдық сауаттылығы дамиды.

Батырова Акманар Орынбаевна
Педагог – психолог, педагог-модератор
Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасы
Ақжайық ауданының "Психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеті" КММ

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ (3–5 ЖАС) АУТИЗМ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кіріспе

Қазіргі мектеп жасына дейінгі балалардағы аутистік спектр бұзылыстарын ерте анықтау және олардың даму ерекшеліктерін зерттеу ең өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Бұл кезең — баланың әлеуметтенуі, тілдік қарым-қатынасы мен танымдық процестері қарқынды дамитын ең сезімтал шақ. Алайда, аутизмі бар балаларда бұл процестер өзіндік күрделі өзгешеліктермен (коммуникацияның тапшылығы, әлеуметтік өзара әрекеттің бұзылуы, стереотипті мінез-құлық пен сенсорлық сезімталдық) сипатталады. Баланың болашақта қоғамға сәтті бейімделуі осы 3–5 жас аралығында көрсетілген дер кезіндегі психологиялық-педагогикалық көмекке тікелей байланысты.

Мектепке дейінгі жас кезеңі – баланың психикалық дамуының ең қарқынды және шешуші кезеңдерінің бірі болып табылады. Бұл кезеңде танымдық процестер, сөйлеу, эмоциялық-ерік саласы және әлеуметтік дағдылар белсенді түрде қалыптасады. Дәл осы жаста баланың қоршаған ортамен қарым-қатынас орнату қабілеті дамып, тұлғалық негіздері қаланады. Сондықтан аутизм спектріндегі бұзылыстары бар білім алушылардың даму ерекшеліктерін осы кезеңде зерттеу және ескеру психологиялық-педагогикалық жұмыстың тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады.

Аутизм спектріндегі білім алушылардың мектепке дейінгі кезеңдегі дамуы қалыпты дамып келе жатқан құрдастарынан бірқатар ерекшеліктерімен ажыратылады. Бұл ерекшеліктер олардың танымдық белсенділігіне, эмоциялық жауап беруіне, сөйлеу қабілетіне және әлеуметтік өзара әрекеттестігіне әсер етеді. Сонымен қатар, әрбір білім алушының даму қарқыны мен деңгейі жеке сипатқа ие болғандықтан, түзету жұмыстары да дараландырылған тәсілді талап етеді.

Ерте жастағы балалардың психикалық дамуы белгілі бір заңдылықтарға бағынады. Бұл заңдылықтар баланың биологиялық жетілуі мен әлеуметтік тәжірибесінің өзара әрекеттестігі негізінде жүзеге асады. Ғылыми тұрғыдан алғанда, баланың психикалық дамуы – бұл сапалық өзгерістермен сипатталатын күрделі процесс, ол біртіндеп қарапайым формалардан күрделі психикалық құрылымдарға өтуді қамтиды.

Бірінші маңызды заңдылық – дамудың кезеңділігі. Мектепке дейінгі кезеңде балада жетекші іс-әрекет ретінде ойын әрекеті қалыптасады. Ойын барысында бала әлеуметтік рөлдерді меңгереді, қоршаған әлемді таниды және қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Алайда аутизм спектріндегі білім алушыларда ойын әрекеті көбінесе шектеулі және стереотипті сипатта болады. Олар сюжеттік-рөлдік ойындарға сирек қатысады, көбінесе заттарды функционалдық емес түрде пайдаланады немесе бір әрекетті қайта-қайта қайталайды.

Екінші заңдылық – психикалық функциялардың жүйелілігі мен өзара байланыстылығы. Қалыпты дамуда қабылдау, ойлау, сөйлеу және есте сақтау процестері бір-бірімен тығыз байланыста дамиды. Ал аутизм спектріндегі білім алушыларда бұл жүйелілік бұзылады. Мысалы, бала белгілі бір ақпаратты жақсы есте сақтағанымен, оны коммуникативтік жағдайда қолдана алмауы мүмкін.

Үшінші заңдылық – әлеуметтік орта мен ересектердің ықпалы. Баланың психикалық дамуы ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас барысында жүзеге асады. Л.С. Выготскийдің мәдени-тарихи теориясына сәйкес, баланың дамуы «жақын даму аймағы» арқылы іске асады, яғни бала ересектердің көмегімен күрделі дағдыларды меңгереді. Алайда аутизм спектріндегі білім алушыларда әлеуметтік өзара әрекеттестікке деген қызығушылық төмен болғандықтан, бұл механизм толық іске аспайды.

Төртінші заңдылық – сөйлеудің дамуы мен оның жетекші рөлі. Ерте жаста сөйлеу баланың ойлауын, қарым-қатынасын және мінез-құлқын реттеудің негізгі құралы болып табылады. Қалыпты дамуда бала 3–5 жас аралығында белсенді түрде сөздік қорын кеңейтеді, қарапайым және күрделі сөйлемдер құрастырады, диалогқа қатысады. Ал аутизм спектріндегі білім алушыларда сөйлеу дамуы әртүрлі деңгейде бұзылуы мүмкін. Кейбір балалар мүлдем сөйлемеуі мүмкін, ал басқаларында сөйлеу формалды түрде сақталғанымен, оның коммуникативтік қызметі әлсіз болады.

Бесінші заңдылық – эмоциялық дамудың біртіндеп күрделенуі. Бұл кезеңде бала эмоцияларды тануды, білдіруді және реттеуді үйренеді. Ол қуаныш, реніш, қорқыныш сияқты базалық эмоцияларды ажыратып, әлеуметтік жағдайларға сәйкес әрекет етеді. Алайда аутизм спектріндегі білім алушыларда эмоциялық жауап беру ерекшеліктері байқалады: олар эмоцияларды дұрыс танымайды, өз сезімдерін білдіруде қиындық көреді және басқа адамдардың эмоцияларын түсінуде қиналады.

Алтыншы заңдылық – ерікті мінез-құлықтың қалыптасуы. Бұл кезеңде бала өз әрекеттерін саналы түрде реттеуді, ережелерге бағынуды және мақсатқа бағытталған әрекеттерді орындауды үйренеді. Аутизм спектріндегі білім алушыларда бұл процесс баяу жүреді. Олар көбінесе импульсивті әрекет етеді, мінез-құлқын реттеуде қиындықтарға тап болады және өзгерістерге бейімделуі қиын.

Жетінші заңдылық – сенсорлық тәжірибенің рөлі. Ерте жаста бала қоршаған ортаны сезім мүшелері арқылы таниды. Сенсорлық тәжірибе оның танымдық дамуының негізін құрайды. Алайда аутизм спектріндегі білім алушыларда сенсорлық өңдеу ерекшеліктері жиі кездеседі. Кейбір балалар дыбыстарға немесе жарыққа шамадан тыс сезімтал болса, басқалары сенсорлық стимулдарға жеткілікті жауап бермеуі мүмкін. Бұл олардың қоршаған ортаны қабылдауына және әрекет етуіне әсер етеді.

Сегізінші заңдылық – дамудың даралық сипаты. Әрбір баланың даму қарқыны мен ерекшеліктері жеке болады. Бұл әсіресе аутизм спектріндегі білім алушылар үшін маңызды, себебі олардың даму деңгейі біркелкі емес: бір салада жоғары нәтижелер көрсетсе, басқа салада айтарлықтай артта қалуы мүмкін.

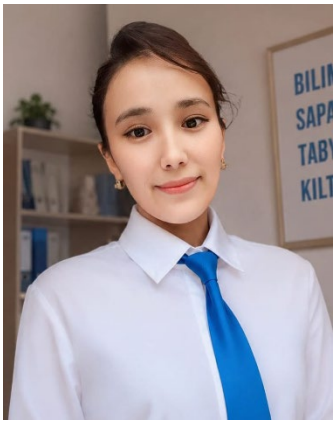
Осылайша, ерте жастағы балалардың психикалық даму заңдылықтарын түсіну аутизм спектріндегі білім алушылармен жүргізілетін түзету-дамыту жұмыстарын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл заңдылықтарды ескере отырып, педагог-психологтар әр білім алушының жеке ерекшеліктеріне сәйкес әдістер мен тәсілдерді таңдай алады.

Қорытынды: 3–5 жас аралығындағы аутизмі бар балалардың даму ерекшеліктерін дер кезінде анықтау - олардың болашақта қоғамға бейімделуінің негізгі кепілі болып табылады. Бұл жастағы балаларға тән тілдік және әлеуметтік коммуникацияның шектелуі, эмоционалдық

тұрақсыздық пен стереотипті мінез-құлықтар арнайы ұйымдастырылған психологиялық-педагогикалық қолдауды талап етеді.

Ерте жастан бағытталған түзету-дамыту жұмыстары баланың сенсорлық жүйесін ретке келтіруге және өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын қалыптастыруға оң ықпал етеді. Сондықтан, мектепке дейінгі ұйымдарда баланың жеке ерекшеліктерін ескеретін инклюзивті ортаны дамыту және педагогтар мен ата-аналардың тығыз серіктестігін орнату — аутистік спектр бұзылысы бар балаларды сәтті әлеуметтендірудің ең тиімді жолы болып табылады.

Нурсейіт Әйгерім Талғатқызы
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
"Ж.Есіркепов атындағы жалпы білім беретін мектеп" КММ
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Тесік төбе елді мекені

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА ОСНОВЕ РАБОТЫ С ТЕКСТОМ

Аннотация. В статье рассматривается проблема развития читательской грамотности обучающихся через системную и целенаправленную работу с текстом в процессе преподавания русского языка и литературы. Актуальность темы обусловлена необходимостью формирования у учащихся навыков осмысленного чтения, критического анализа информации и интерпретации текстов различной сложности и функциональной направленности. Раскрываются теоретические основы читательской грамотности как ключевой компетенции современного образования, а также анализируются методические подходы к организации работы с текстом на уроках. Особое внимание уделяется развитию умений извлекать явную и скрытую информацию, формулировать собственную позицию, аргументировать её на основе прочитанного, а также интегрировать знания из разных источников. В статье обосновывается значимость использования разнообразных текстовых стратегий, включая предтекстовую, текстовую и послетекстовую деятельность, направленных на формирование устойчивого интереса к чтению и повышение качества понимания текста. Рассматриваются практические приемы, способствующие активизации познавательной деятельности учащихся, формированию аналитического мышления и речевой культуры. Делается вывод о том, что системная работа с текстом позволяет не только повысить уровень читательской грамотности, но и способствует всестороннему развитию личности учащегося, его способности к самообразованию и успешной социализации в информационном обществе.

Ключевые слова: читательская грамотность, текст, анализ текста, интерпретация, критическое мышление, функциональная грамотность, стратегии чтения, русский язык, литература, образовательный процесс.

Современное образование ориентировано на формирование личности, способной к самостоятельному мышлению, осмысленному восприятию информации и активному участию в общественной жизни, что в значительной степени обусловливает необходимость развития читательской грамотности как одного из базовых компонентов функциональной грамотности. В условиях стремительного увеличения объема информации и усложнения текстовых форм особую значимость приобретает умение работать с текстом не на поверхностном уровне, а в глубинном, аналитическом аспекте, позволяющем учащимся не только понимать содержание, но и интерпретировать его, выявлять авторскую позицию, устанавливать причинно-следственные связи и формулировать собственные выводы. Преподавание русского языка и литературы предоставляет широкие возможности для реализации данных задач, поскольку именно текст является центральным объектом изучения и основным инструментом обучения. В этой связи перед учителем стоит задача не только передать знания о языке и литературе, но и сформировать у учащихся устойчивые навыки смыслового чтения, обеспечивающие успешное освоение учебного материала и развитие когнитивных способностей. Следует отметить, что читательская грамотность включает в себя комплекс умений, связанных с восприятием, пониманием, интерпретацией и оценкой текстовой информации, что требует системного подхода к организации учебного процесса. Особую роль играет создание условий для активного взаимодействия учащихся с текстом, предполагающего не пассивное чтение, а осмысленное и критическое восприятие содержания. В данном контексте возрастает значение методических приемов, направленных на развитие навыков анализа и интерпретации текста, а также формирование умений аргументированного высказывания собственной точки зрения. Таким образом, развитие читательской грамотности становится приоритетным направлением в деятельности учителя русского языка и литературы, требующим внедрения инновационных педагогических технологий и переосмысления традиционных методов обучения.

Работа с текстом как основное средство развития читательской грамотности предполагает использование разнообразных стратегий, направленных на активизацию познавательной деятельности учащихся и формирование у них устойчивых навыков смыслового чтения. Предтекстовый этап играет важную роль в формировании мотивации к чтению, поскольку именно на этом этапе происходит актуализация имеющихся знаний, формирование ожиданий и постановка целей чтения. Учитель может использовать различные приемы, такие как прогнозирование содержания текста по заголовку, иллюстрациям или ключевым словам, обсуждение проблемных вопросов, связанных с темой текста, что способствует развитию у учащихся интереса к предстоящей работе. Текстовый этап предполагает непосредственное взаимодействие с текстом, включающее чтение, выделение ключевой информации, определение структуры текста и анализ языковых средств, используемых автором. Особое значение имеет развитие умений находить в тексте как явную, так и скрытую информацию, что требует от учащихся внимательного и вдумчивого чтения. Послетекстовый этап направлен на закрепление и осмысление полученной информации, а также на развитие навыков интерпретации и оценки текста. На данном этапе учащиеся могут выполнять задания, связанные с пересказом, составлением плана, написанием эссе или участием в дискуссии, что способствует формированию речевой компетенции и развитию критического мышления. Важно подчеркнуть, что эффективная работа с текстом требует системности и последовательности, а также учета индивидуальных особенностей учащихся, их уровня подготовки и интересов. Таким образом, использование комплексного подхода к организации работы с текстом позволяет создать условия для успешного развития читательской грамотности и повышения качества образования в целом.

Особое внимание в процессе развития читательской грамотности следует уделять формированию критического мышления, которое является неотъемлемой составляющей осмысленного чтения и предполагает способность анализировать, оценивать и интерпретировать информацию, представленную в тексте. В условиях современного информационного общества учащиеся сталкиваются с большим количеством разнородных текстов, что требует от них умения различать достоверную и недостоверную информацию, выявлять манипулятивные приемы и формировать собственное мнение на основе анализа прочитанного. В этой связи особую значимость приобретают задания, направленные на развитие аналитических навыков, такие как сравнение различных точек зрения, выявление аргументов и контраргументов, оценка логики изложения и обоснованности выводов. Учитель русского языка и литературы может использовать различные методы и приемы, способствующие развитию критического мышления, включая проблемное обучение, дискуссии, анализ художественных и публицистических текстов, а также работу с информационными источниками. Важно создавать на уроках атмосферу открытого диалога, в которой учащиеся смогут свободно выражать свои мысли и аргументировать свою позицию, что способствует развитию коммуникативных навыков и формированию культуры речевого общения. Кроме того, развитие критического мышления тесно связано с формированием метакогнитивных умений, позволяющих учащимся осознавать процесс собственного мышления и контролировать его. Таким образом, интеграция элементов критического мышления в процесс работы с текстом способствует не только развитию читательской грамотности, но и формированию ключевых компетенций, необходимых для успешной адаптации в современном обществе.

Не менее важным аспектом является использование различных типов текстов в образовательном процессе, что позволяет расширить кругозор учащихся и сформировать у них навыки работы с разнообразной информацией. Художественные тексты способствуют развитию эстетического восприятия, воображения и эмоционального интеллекта, тогда как научно-популярные и публицистические тексты формируют умения анализа и интерпретации фактической информации. Работа с различными жанрами текста позволяет учащимся освоить разнообразные стратегии чтения, адаптированные к конкретным целям и задачам. Важно учитывать, что каждый тип текста требует специфического подхода к его анализу, что предполагает использование соответствующих методических приемов и заданий. Например, при работе с художественным текстом акцент может делаться на анализ образной системы, авторской позиции и художественных средств, тогда как при изучении научно-популярного текста особое внимание уделяется логике изложения, структуре аргументации и достоверности информации. Включение в учебный процесс текстов различной сложности и направленности способствует формированию гибкости мышления и развитию способности адаптироваться к различным коммуникативным ситуациям. Таким образом, разнообразие текстового материала является важным условием эффективного развития читательской грамотности и формирования всесторонне развитой личности.

Важную роль в развитии читательской грамотности играет использование современных образовательных технологий, которые позволяют повысить эффективность учебного процесса и сделать его более интересным и доступным для учащихся. Интерактивные методы обучения, включая работу в группах, проектную деятельность и использование цифровых ресурсов, способствуют активизации познавательной деятельности и формированию устойчивого интереса к чтению. Применение информационно-коммуникационных технологий позволяет расширить возможности работы с текстом, предоставляя доступ к разнообразным источникам информации и создавая условия для самостоятельного поиска и анализа данных. Важно отметить, что использование цифровых инструментов должно быть направлено не только на получение информации, но и на развитие навыков ее критической оценки и интерпретации. Учитель должен выступать в роли организатора и модератора учебного процесса, направляя деятельность учащихся и создавая условия для их самостоятельного обучения. Кроме того,

внедрение инновационных технологий требует от педагога постоянного профессионального развития и готовности к освоению новых методов и подходов. Таким образом, интеграция современных образовательных технологий в процесс обучения способствует повышению уровня читательской грамотности и формированию ключевых компетенций учащихся.

Таким образом, развитие читательской грамотности через работу с текстом представляет собой сложный и многогранный процесс, требующий системного подхода и использования разнообразных методических средств. Эффективная организация работы с текстом позволяет не только сформировать у учащихся навыки осмысленного чтения, но и способствует развитию их аналитических способностей, критического мышления и речевой культуры. В условиях современного образования особое значение приобретает способность учащихся самостоятельно работать с информацией, что делает читательскую грамотность одним из ключевых факторов успешного обучения и социальной адаптации. Учитель русского языка и литературы играет важную роль в формировании данных навыков, создавая условия для активного взаимодействия учащихся с текстом и стимулируя их познавательную активность. Перспективы дальнейших исследований в данной области связаны с разработкой новых методических подходов и технологий, направленных на повышение эффективности работы с текстом и развитие читательской грамотности. В конечном итоге, системная и целенаправленная работа в данном направлении способствует формированию личности, способной к самостоятельному мышлению, критическому восприятию информации и успешной реализации в современном обществе.

Список использованной литературы

1. Гостева Ю.Н., Кузнецова М.И., Рябинина Л.А., Сидорова Г.А., Чабан Т.Ю. Проблемы оценки и формирования функциональной читательской грамотности учеников основной школы // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2020. – Т. 2, № 2 (70). – С. 155-180.

2. Гац И.Ю. Формирование метапредметных умений обучения средства электронного текста // Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика. – 2010. – № 3. – С. 114-120.

3. Булгакова Т.А. Работа с текстом как основной способ формирования читательской компетентности – одной из составляющих функциональной грамотности младших школьников // Педагогический альманах. – 2023.

Пралина Гүлмира Қуандыққызы
Мектепалды сыныбының мұғалімі
№1 Мәртөк жалпы орта білім беретін мектебі
Ақтөбе облысы Мәртөк ауданы

"БАЛАЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ, ДАМЫТУ"

Аннотация. Бұл мақалада балалардың танымдық қабілеттерін ойын әрекеті арқылы қалыптастыру мен дамытудың педагогикалық және психологиялық негіздері қарастырылады. Мектепке дейінгі кезең баланың интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуы үшін аса маңызды кезең болып табылады, себебі дәл осы уақытта баланың қоршаған орта туралы алғашқы ғылыми түсініктері қалыптасады, танымдық қызығушылығы оянып, дербес ойлау қабілеті дамиды. Ойын – мектепалды жастағы баланың жетекші әрекеті ретінде оның танымдық белсенділігін арттыруға, логикалық ойлауын жетілдіруге және шығармашылық мүмкіндіктерін кеңейтуге ықпал ететін тиімді педагогикалық құралдардың бірі болып саналады. Мақалада ойынның тәрбиелік, дамытушылық және білімдік мүмкіндіктері ғылыми-публицистикалық тұрғыдан талданып, мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби қызметінде ойын технологияларын жүйелі қолданудың маңызы айқындалады. Балалардың қабылдау, есте сақтау, ойлау, қиял және сөйлеу қабілеттерін дамытуда дидактикалық, рөлдік, қимыл-қозғалыс және логикалық ойындардың маңыздылығы жан-жақты сипатталады. Зерттеуде мектепалды сыныптағы білім беру үдерісінде ойын әрекетін ұйымдастыру баланың танымдық дербестігін қалыптастыруға, оның қоршаған әлемді белсенді түрде тануына жағдай жасайтыны көрсетіледі. Ойын барысында бала білімді дайын күйінде қабылдамай, өз тәжірибесі арқылы меңгереді, нәтижесінде оның зерттеушілік қызығушылығы мен шығармашылық бастамалары қалыптасады. Мақалада тәрбиешінің педагогикалық шеберлігі мен ойын ортасын тиімді ұйымдастырудың маңызы ерекше атап өтіледі, себебі ойын мазмұны мен әдістемесі дұрыс таңдалған жағдайда ғана ол баланың интеллектуалдық дамуына ықпал етеді. Танымдық қабілеттерді дамытуда ойынның тәрбиелік әлеуетін пайдалану мектепке дейінгі білім беру жүйесінің сапасын арттырудың маңызды факторларының бірі ретінде қарастырылады. Зерттеу нәтижелері мектепалды сынып тәрбиешілеріне білім беру үдерісін ұйымдастыруда ойын технологияларын тиімді қолдануға әдістемелік бағыт береді.

Кілт сөздер: мектепалды білім беру, танымдық қабілет, ойын технологиясы, баланың дамуы, дидактикалық ойын, шығармашылық ойлау, мектепке дейінгі педагогика.

Мектепалды кезең баланың тұлғалық және интеллектуалдық дамуының іргетасы қаланатын ерекше кезең болып саналады, өйткені дәл осы уақытта баланың қоршаған әлемді тануға деген табиғи қызығушылығы айқын көрініс береді және оның танымдық белсенділігі қарқынды қалыптасады. Баланың танымдық қабілеттері деп оның қоршаған ортадағы құбылыстарды қабылдау, түсіну, салыстыру, талдау, қорытынды жасау және жаңа білімді игеру мүмкіндігін сипаттайтын психикалық процестердің жиынтығы түсініледі. Бұл қабілеттердің қалыптасуы мен дамуы баланың интеллектуалдық әлеуетін арттырып қана қоймай, оның болашақ оқу әрекетінің табысты жүзеге асуына негіз болады. Мектепалды сыныптағы білім беру мазмұны баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес ұйымдастырылуы тиіс, себебі осы кезеңде балалардың психологиялық дамуы ойын әрекетімен тығыз байланысты болады. Психологиялық зерттеулерде ойын баланың жетекші әрекеті ретінде қарастырылып, оның тұлғалық және танымдық дамуына ықпал ететін маңызды фактор ретінде сипатталады. Ойын барысында бала қоршаған ортаны зерттеп, түрлі әлеуметтік рөлдерді меңгеріп, өз тәжірибесі арқылы жаңа білім мен дағдыларды игереді. Бұл үдеріс

баланың ойлау белсенділігін арттырып, оның логикалық байланыстарды түсіну қабілетін қалыптастырады. Ойын әрекеті баланың табиғи қызығушылығына негізделгендіктен, ол оқу мазмұнын жеңіл әрі қызықты түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Балалар ойын кезінде өз ойларын еркін білдіреді, түрлі шешімдерді іздейді және проблемалық жағдайларды шығармашылық жолмен шешуге талпынады. Осындай ерекшеліктер ойынның мектепалды сыныптағы білім беру үдерісінде маңызды педагогикалық құрал ретінде қарастырылуына негіз болады.

Танымдық қабілеттердің дамуы баланың қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау және қиял сияқты психикалық процестерінің біртұтас жүйеде жетілуімен байланысты. Мектепалды жастағы балалардың қабылдауы көбінесе бейнелік сипатта болады, сондықтан олар нақты әрекеттер мен көрнекі құралдар арқылы берілген ақпаратты жеңіл меңгереді. Ойын барысында қолданылатын түрлі заттық модельдер, суреттер, құрылымдық ойыншықтар және символдық белгілер баланың қабылдау қабілетін жетілдіруге ықпал етеді. Баланың зейіні де ойын әрекеті арқылы біртіндеп тұрақтанып, белгілі бір мақсатқа бағытталады. Ойынның тартымды мазмұны баланың назарын ұзақ уақыт бойы сақтауға мүмкіндік береді, нәтижесінде ол ақпаратты жақсы қабылдап, есте сақтайды. Есте сақтау қабілеті ойын барысында эмоционалдық әсер арқылы дамиды, себебі бала қызықты әрекетке қатысқан кезде ақпаратты ерікті түрде есте сақтайды. Ойынның мазмұны логикалық тапсырмалармен толықтырылған жағдайда баланың ойлау қабілеті белсенді түрде дамиды. Балалар салыстыру, жалпылау, талдау сияқты ойлау операцияларын ойын арқылы табиғи түрде меңгереді. Мұндай танымдық әрекеттер баланың интеллектуалдық дербестігін қалыптастырып, оның оқу әрекетіне дайындық деңгейін арттырады. Нәтижесінде ойын баланың психикалық процестерін дамытуға бағытталған кешенді педагогикалық құрал ретінде ерекше маңызға ие болады.

Мектепалды сыныптағы педагогикалық үдерісте дидактикалық ойындардың маңызы ерекше, өйткені олар білім беру мазмұнын ойын формасында ұсынуға мүмкіндік береді. Дидактикалық ойындар арнайы педагогикалық мақсатқа бағытталғандықтан, олардың құрылымы белгілі бір білім мен дағдыны меңгертуге негізделеді. Мұндай ойындар барысында балалар сан, пішін, көлем, кеңістік және уақыт туралы алғашқы түсініктерін қалыптастырады. Балалар тапсырмаларды орындау кезінде салыстыру, топтастыру және жүйелеу әрекеттерін жүзеге асырады. Бұл әрекеттер олардың логикалық ойлау қабілетін жетілдіріп, танымдық белсенділігін арттырады. Дидактикалық ойындардың тағы бір маңызды ерекшелігі – олардың баланың дербес ойлауына мүмкіндік беруі. Балалар ойын ережелерін сақтай отырып өз шешімдерін ұсынады және түрлі тәсілдерді қолдана отырып тапсырманы орындауға тырысады. Бұл жағдай олардың шығармашылық ойлауын дамытып, зерттеушілік қызығушылығын қалыптастырады. Ойын барысында бала өз әрекетінің нәтижесін бақылап, қателіктерін түзетуге үйренеді. Мұндай тәжірибе баланың өзіндік рефлексия жасау қабілетін қалыптастырып, оның танымдық дербестігін нығайтады.

Мектепалды сыныптағы ойын әрекетінің тағы бір маңызды түрі – рөлдік ойындар болып табылады, себебі олар баланың әлеуметтік тәжірибесін кеңейтіп, оның қиял мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Рөлдік ойын барысында бала белгілі бір кейіпкердің әрекетін бейнелей отырып, әлеуметтік қатынастарды түсінуге тырысады. Бұл үдеріс баланың сөйлеу мәдениетін дамытуға және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Балалар өзара әрекеттесу кезінде пікір алмасып, түрлі жағдайларды талқылайды, нәтижесінде олардың логикалық және сыни ойлау қабілеттері дамиды. Рөлдік ойындар баланың қиялын белсенді түрде дамытатын әрекет түрі болып саналады, себебі ойын барысында ол шынайы өмірдегі жағдайларды жаңа мазмұнда қайта құрастырады. Мұндай әрекет баланың шығармашылық әлеуетін ашып, оның танымдық қызығушылығын арттырады. Рөлдік ойындар барысында балалар өз эмоцияларын білдіруді және өзгелердің сезімдерін түсінуді үйренеді. Бұл қасиеттер олардың әлеуметтік бейімделуіне ықпал етеді. Балалар ойын барысында түрлі мәселелерді шешудің жаңа

тәсілдерін іздеп, өз ойларын еркін жеткізеді. Осындай әрекеттер баланың тұлғалық дамуына және оның танымдық қабілеттерінің қалыптасуына оң әсер етеді.

Мектепалды сыныптағы ойын ортасын тиімді ұйымдастыру тәрбиешінің кәсіби шеберлігіне тікелей байланысты. Тәрбиеші ойын мазмұнын балалардың жас ерекшеліктері мен қызығушылықтарына сәйкес таңдай білуі тиіс. Ойын барысында балалардың белсенді қатысуына жағдай жасау олардың танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді. Тәрбиеші ойын әрекетін ұйымдастыру кезінде балаларға дайын шешімдерді ұсынбай, олардың дербес ойлауына мүмкіндік беруі қажет. Мұндай педагогикалық ұстаным баланың шығармашылық бастамаларын қолдап, оның интеллектуалдық дамуына ықпал етеді. Ойын үдерісінде қолданылатын көрнекілік құралдар мен ойын материалдары балалардың қызығушылығын арттырып, оқу мазмұнын жеңіл меңгеруге жағдай жасайды. Ойын ортасының дамытушылық сипаты баланың зерттеушілік әрекетін қолдайтын түрлі құралдармен қамтамасыз етілуі тиіс. Балалар тәжірибе жасап, түрлі нысандарды зерттеу арқылы қоршаған орта туралы жаңа білім алады. Тәрбиеші ойын барысында балалардың әрекетін бақылап, олардың танымдық дамуына бағыт беретін сұрақтар қою арқылы ойлау белсенділігін арттыра алады. Мұндай педагогикалық тәсіл баланың өздігінен білім алу қабілетін қалыптастыруға ықпал етеді.

Қорыта айтқанда мектепалды сыныптағы балалардың танымдық қабілеттерін ойын арқылы дамыту білім беру үдерісінің тиімділігін арттыратын маңызды педагогикалық бағыттардың бірі болып саналады. Ойын әрекеті баланың табиғи қызығушылығына негізделгендіктен, ол оқу мазмұнын жеңіл әрі қызықты түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Балалар ойын барысында жаңа білімді өз тәжірибесі арқылы игеріп, қоршаған әлем туралы түсініктерін кеңейтеді. Бұл үдеріс олардың логикалық ойлауын, қиялын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Ойын арқылы ұйымдастырылған оқу әрекеті баланың танымдық белсенділігін арттырып, оның дербес ойлау қабілетін қалыптастырады. Мұндай тәсіл баланың мектептегі оқу әрекетіне психологиялық және интеллектуалдық тұрғыдан дайын болуына көмектеседі. Мектепалды сынып тәрбиешісінің ойын технологияларын жүйелі қолдануы балалардың танымдық дамуын тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Ойын ортасының мазмұны баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес құрылған жағдайда ғана оның дамытушылық әлеуеті толық жүзеге асады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепалды даярлық сыныптарында оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастыру туралы әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 28 б.

2. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. – 2020. – №6. – С. 74-82.

Абаева Корлан Касенхановна
Информатика пәні мұғалімі
«Ақмола облысы білім басқармасының Целиноград ауданы бойынша білім бөлімі
Ақжар ауылының жалпы орта білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗДЕРІН МЕКТЕП БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ ЕНГІЗУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация: мақалада мектепте жасанды интеллект негіздерін оқытудың педагогикалық, әдістемелік және технологиялық ерекшеліктері қарастырылады. Жасанды интеллектіні мектеп бағдарламасына енгізудің қажеттілігі, оқушылардың алгоритмдік ойлауын, цифрлық сауаттылығын және зерттеушілік дағдыларын дамытудағы рөлі талданады. Сонымен бірге жасанды интеллект тақырыптарын информатика сабағында оқытудың заманауи тәсілдері, жобалық оқыту, тәжірибелік тапсырмалар, цифрлық платформалар мен бағдарламалау тілдерін пайдалану мүмкіндіктері сипатталады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, информатика, цифрлық сауаттылық, алгоритм, бағдарламалау, Python, машиналық оқыту, нейрондық желі, жобалық оқыту, STEM, цифрлық технология, мектептегі білім беру, инновациялық әдіс, зерттеушілік дағды, информатика мұғалімі.

Қазіргі ақпараттық қоғамда жасанды интеллект технологиялары адам өмірінің барлық саласына еніп, білім беру жүйесіне де түбегейлі өзгеріс әкеліп отыр. Бұрын тек жоғары оқу орындарында немесе арнайы техникалық салаларда қарастырылған жасанды интеллект ұғымы бүгінгі күні мектеп оқушылары үшін де маңызды білім мазмұнына айналды. Себебі қазіргі оқушы тек дайын ақпаратты қабылдаушы емес, сонымен бірге цифрлық технологияларды түсінетін, оларды саналы қолдана алатын және болашақта жаңа технологияларды жасайтын тұлға болуы тиіс. Осы тұста информатика пәні мұғалімінің алдында жаңа міндет туындайды. Ол оқушыларға тек компьютерлік сауаттылықты немесе бағдарламалау тілдерін үйретумен шектелмей, жасанды интеллект негіздерін, оның жұмыс істеу қағидаларын, мүмкіндіктері мен қауіптерін де түсіндіруі қажет. Сонымен бірге мұндай білім беру оқушылардың логикалық ойлауын, зерттеушілік қабілетін және цифрлық мәдениетін дамытуға ықпал етеді.

Жасанды интеллект негіздерін мектепте оқытудың өзектілігі ең алдымен еңбек нарығындағы өзгерістермен байланысты. Қазіргі уақытта көптеген мамандықтар автоматтандырылып, қарапайым операцияларды компьютерлік жүйелер орындай бастады. Сонымен қатар жаңа мамандықтар пайда болып, олардың басым бөлігі жасанды интеллектпен, деректерді өңдеумен, алгоритмдермен және цифрлық платформалармен байланысты болып отыр. Осы тұста мектеп оқушысы болашақ мамандығын таңдауда тек теориялық білімге емес, технологиялық ойлау қабілетіне де ие болуы керек. Сондықтан жасанды интеллект негіздерін ерте жастан оқыту оқушылардың заманауи әлемге бейімделуіне, болашақ кәсіби бағытын дұрыс анықтауына және еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетті болуына мүмкіндік береді.

Сонымен бірге жасанды интеллект негіздерін оқыту оқушылардың сыни ойлауын дамытуға үлкен мүмкіндік береді. Көп жағдайда оқушылар интернеттен алынған ақпаратты дайын шындық ретінде қабылдайды. Алайда жасанды интеллект құралдары ақпаратты әрқашан дәл және сенімді бере бермейді. Сондықтан информатика мұғалімі оқушыларға кез келген цифрлық жүйенің қалай жұмыс істейтінін, оның қандай деректерге сүйенетінін және қандай жағдайда қателесуі мүмкін екенін түсіндіруі қажет. Осы тұста оқушыларға жасанды интеллекттің тек көмекші құрал екенін, ал соңғы шешімді адам қабылдайтынын үйрету маңызды. Мұндай көзқарас оқушының технологияға тәуелді болмай, оны саналы әрі жауапкершілікпен пайдалануына негіз қалайды.

Жасанды интеллект негіздерін мектепте оқытудың тиімділігі оқу мазмұнының дұрыс құрылуына байланысты. Бұл тақырыпты тек күрделі теория немесе техникалық терминдер арқылы түсіндіру оқушылардың қызығушылығын төмендетуі мүмкін. Сондықтан оқу мазмұны баланың жас ерекшелігіне және дайындық деңгейіне сай болуы қажет. Бастауыш сыныптарда жасанды интеллект ұғымын қарапайым мысалдар арқылы түсіндіруге болады. Мысалы дауысты танитын құрылғылар, сурет бойынша іздеу, ойындардағы ақылды кейіпкерлер немесе мәтін ұсынатын бағдарламалар арқылы оқушылар жасанды интеллекттің күнделікті өмірде қолданылуын түсінеді. Ал орта және жоғары сыныптарда алгоритм, машиналық оқыту, нейрондық желі, үлкен деректер және цифрлық қауіпсіздік сияқты ұғымдарды біртіндеп енгізуге болады. Сонымен қатар бұл тақырыптарды бағдарламалау негіздерімен және жобалық жұмыстармен байланыстыра оқыту тиімді нәтиже береді.

Информатика пәні мұғалімі жасанды интеллектті оқыту барысында дәстүрлі түсіндіру әдістерімен шектелмеуі тиіс. Қазіргі оқушы үшін тәжірибелік әрекет, зерттеу, жоба және нақты нәтиже көру маңызды. Осы тұста жасанды интеллект негіздерін меңгертуде жобалау әдісі ерекше орын алады. Мысалы оқушылар белгілі бір мәселені шешуге арналған қарапайым чат бот құрастырып, суретті тану бағдарламасының жұмысын зерттеп немесе белгілі бір деректерді талдайтын шағын жоба жасай алады. Сонымен бірге мұндай жобалар оқушылардың шығармашылық ойлауын, топпен жұмыс істеу қабілетін және мәселені шешу дағдысын дамытады. Жоба барысында оқушы тек технологияны қолдануды ғана емес, оның қоғамға әсерін де бағалауды үйренеді.

Жасанды интеллект негіздерін оқытуда бағдарламалау тілдерінің мүмкіндігін дұрыс пайдалану маңызды. Қазіргі уақытта мектепте Python тілі кеңінен қолданылып келеді. Себебі бұл тілдің синтаксисі қарапайым, түсінікті және жасанды интеллект элементтерін үйретуге ыңғайлы. Сонымен қатар Python арқылы оқушылар мәтінді өңдеу, деректерді сұрыптау, қарапайым болжам жасау және дайын кітапханалар көмегімен шағын модельдер құру сияқты жұмыстарды орындай алады. Осы тұста информатика мұғалімі бағдарламалауды тек код жазу ретінде емес, ойлау құралы ретінде түсіндіруі қажет. Егер оқушы алгоритмді түсініп, мәселені кезең кезеңімен шеше алса, онда ол жасанды интеллект жүйелерінің логикасын да тереңірек меңгереді.

Сонымен бірге жасанды интеллект негіздерін оқытуда пәнаралық байланыстың маңызы зор. Жасанды интеллект тек информатика пәнінің шеңберінде қарастырылатын тақырып емес. Ол математика, физика, биология, тіл, тарих және өнер пәндерімен де тығыз байланысты. Мысалы математикада деректерді талдау мен ықтималдық есептері қарастырылса, биологияда адам миының жұмысы мен нейрондық желілердің ұқсастығы түсіндіріледі, қазақ тілі немесе әдебиет сабағында мәтінді автоматты талдау мүмкіндігі зерттеледі. Осы тұста информатика мұғалімі басқа пән мұғалімдерімен бірлесіп кіріктірілген сабақтар ұйымдастырса, оқушылар жасанды интеллекттің шынайы өмірдегі қолданылуын әлдеқайда жақсы түсінеді. Мұндай тәсіл білімнің өмірмен байланысын күшейтіп, оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Жасанды интеллект негіздерін мектепте оқытудың жаңа мүмкіндіктерінің бірі цифрлық платформалар мен онлайн құралдарды қолдану болып табылады. Бүгінгі таңда оқушыларға жасанды интеллекттің жұмысын визуалды түрде түсіндіретін көптеген интерактивті ресурстар бар. Сонымен қатар оқушылар арнайы платформалар арқылы деректерді енгізіп, жүйенің оларды қалай өңдейтінін бақылап, өз тәжірибесін жасай алады. Мұндай платформалар күрделі теорияны жеңіл әрі қызықты етіп көрсетуге мүмкіндік береді. Осы тұста мұғалімнің міндеті оқушыны дайын жауап алуға емес, жүйенің қалай жұмыс істейтінін түсінуге бағыттау болып табылады. Егер оқушы технологияның ішкі логикасын түсінсе, онда ол оны саналы әрі қауіпсіз қолдана алады.

Сонымен қатар жасанды интеллект негіздерін оқытуда этикалық мәселелерді назардан тыс қалдыруға болмайды. Қазіргі уақытта жасанды интеллектті қолдану барысында жалған ақпарат тарату, жеке деректердің қорғалмауы, адамның орнына шешім қабылдау және

технологияға тәуелділік сияқты мәселелер туындап отыр. Осы тұста информатика мұғалімі оқушыларға технологияны дұрыс қолданудың мәдениетін үйретуі керек. Оқушы жасанды интеллект жасаған ақпаратты тексеруді, авторлық құқықты сақтауды, өзге адамның еңбегін құрметтеуді және жеке мәліметтерін қорғауды меңгеруі қажет. Сонымен бірге жасанды интеллекттің адам еңбегін толық алмастырмайтынын, керісінше оны толықтыратын құрал екенін түсіндіру маңызды. Мұндай тәрбие оқушылардың технологияға деген жауапты көзқарасын қалыптастырады.

Жасанды интеллект негіздерін оқытуда сараланған және тұлғаға бағытталған тәсілдерді қолдану да маңызды. Себебі оқушылардың информатикаға қызығушылығы, дайындық деңгейі және цифрлық дағдылары әртүрлі болады. Кейбір оқушылар бағдарламалауға тез бейімделсе, енді біреулерге визуалды тапсырмалар немесе қарапайым тәжірибелер тиімді болуы мүмкін. Осы тұста мұғалім тапсырмаларды күрделілік деңгейіне қарай саралап, оқушыларға таңдау мүмкіндігін ұсынуы қажет. Сонымен бірге дарынды оқушыларға күрделі жобалар мен зерттеу жұмыстары берілсе, қиналатын оқушыларға қарапайым әрі түсінікті тапсырмалар ұсынылуы керек. Мұндай тәсіл әрбір оқушының өз мүмкіндігін толық ашуына жағдай жасайды.

Информатика пәні мұғалімінің кәсіби дайындығы жасанды интеллект негіздерін тиімді оқытудың басты шарты болып табылады. Қазіргі уақытта көптеген мұғалімдер дәстүрлі бағдарламалау мен компьютерлік сауаттылықты жақсы меңгергенімен, жасанды интеллектке қатысты жаңа мазмұнды оқытуда қиындықтарға тап болуы мүмкін. Сондықтан мұғалімдердің кәсіби дамуына ерекше көңіл бөлу қажет. Сонымен бірге мұғалімдер семинарларға, онлайн курстарға, тәжірибе алмасу алаңдарына қатысып, жаңа платформалар мен бағдарламаларды меңгеруі тиіс. Осы тұста мектеп әкімшілігі мен әдістемелік бірлестіктер мұғалімдерге қолдау көрсетіп, қажетті ресурстармен қамтамасыз еткен жағдайда ғана бұл бағыттағы жұмыс нәтижелі болады.

Жасанды интеллект негіздерін мектепте оқыту болашақ білім беру жүйесінің маңызды құрамдас бөлігіне айналып келеді. Бұл бағыт оқушыларды тек технологиялық жаңалықтармен таныстырып қана қоймай, оларды өз бетінше ойлайтын, мәселелерді шеше алатын, цифрлық қоғамда жауапкершілікпен әрекет ететін тұлға ретінде қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар жасанды интеллект негіздерін оқыту арқылы мектепте білім берудің жаңа моделі қалыптасады. Бұл модельде оқушы дайын білімді жаттап қана қоймай, оны талдап, қолдана алатын, жаңа идея ұсына алатын және технологияны адамзат игілігі үшін пайдалана алатын азамат ретінде тәрбиеленеді.

Осылайша, жасанды интеллект негіздерін мектепте оқыту информатика пәнінің мазмұнын жаңартудың және білім берудің сапасын арттырудың маңызды бағыты болып табылады. Сонымен бірге бұл бағыт мұғалімнен жаңа әдістерді, икемді ойлауды және үздіксіз кәсіби дамуды талап етеді. Осы тұста жасанды интеллектті оқыту тек техникалық білім беру емес, ол оқушының дүниетанымын кеңейтуге, болашаққа дайындауға және технологиялық мәдениетін қалыптастыруға бағытталған кешенді жұмыс екенін түсіну қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Ә. Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік. – Астана, 2017. – 32 б.

2. Қазақстан Республикасы Оқу ағарту министрлігі. Орта білім беру ұйымдарына арналған информатика пәні бойынша оқу бағдарламасы. – Астана, 2023. – 58 б.

3. Бидайбеков Е. Ы., Гриншкун В. В. Білім беруді ақпараттандыру және оқытудың жаңа технологиялары. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 312 б.

4. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2021. – 368 с.

5. Роберт И. В. Теория и методика информатизации образования. – М.: БИНОМ, 2018. – 398 с.

Калниязова Махаббат Амангосовна
Воспитатель
ГККП "Ясли-сад №39 "Достык"
государственного учреждения "Отдел образования города Актобе""

ЭФФЕКТИВНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И СЕМЬИ В ПРОЦЕССЕ ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ

Аннотация: в статье рассматриваются теоретические и практические аспекты взаимодействия дошкольной образовательной организации и семьи в воспитательном процессе. Раскрываются современные подходы к организации партнерства между педагогами и родителями, особенности внедрения семейно-ориентированных моделей образования, а также роль цифровых технологий и социального партнерства. Особое внимание уделяется формированию родительской компетентности и профессиональной подготовке педагогов. Обосновывается необходимость комплексного сопровождения семьи как условия успешного развития ребенка.

Ключевые слова: взаимодействие детского сада и семьи, дошкольное образование, воспитательный процесс, родительская компетентность, социальное партнерство, педагогическое сопровождение, семейно-ориентированное образование, эмоциональное развитие, цифровизация образования, сотрудничество с родителями.

Современная система дошкольного образования рассматривает ребенка как активного субъекта образовательного процесса, развитие которого невозможно без гармоничного взаимодействия всех участников педагогического пространства. В данном контексте особую значимость приобретает сотрудничество между дошкольной образовательной организацией и семьей. Взаимодействие детского сада и родителей выступает не просто формальной составляющей образовательной деятельности, а становится важнейшим условием полноценного развития личности ребенка, формирования его базовых ценностей, социальных навыков и эмоциональной устойчивости.

Семья является первичной социальной средой, в которой формируются основы мировоззрения ребенка, его поведенческие модели, эмоциональные реакции и нравственные ориентиры. В свою очередь, детский сад выступает как организованное педагогическое пространство, где ребенок приобретает опыт социального взаимодействия, развивает познавательные способности и осваивает нормы общественного поведения. Эффективность воспитательного процесса во многом определяется степенью согласованности требований и подходов, реализуемых в семье и дошкольной организации. Несогласованность педагогических воздействий может привести к формированию противоречивых установок у ребенка, снижению эффективности воспитания и возникновению психологического дискомфорта.

Актуальность проблемы взаимодействия детского сада и родителей обусловлена также изменениями в социальной структуре общества, ускорением темпа жизни, ростом занятости родителей и трансформацией семейных ценностей. В современных условиях многие родители испытывают дефицит времени для полноценного общения с детьми, что делает роль педагогов особенно значимой. Воспитатель становится не только организатором образовательной деятельности, но и посредником между ребенком и семьей, консультантом и партнером родителей в вопросах воспитания.

Научные исследования в области педагогики и психологии подчеркивают, что активное включение родителей в образовательный процесс способствует повышению уровня адаптации детей к условиям детского сада, улучшению их эмоционального состояния и формированию позитивного отношения к обучению. При этом важным является не только участие родителей в мероприятиях, но и их осознанное включение в воспитательный процесс, понимание целей и задач дошкольного образования, владение современными педагогическими подходами.

Одним из ключевых принципов взаимодействия детского сада и семьи является принцип партнерства. Он предполагает равноправное участие всех сторон, взаимное уважение, доверие и открытость. В рамках партнерских отношений воспитатель не выступает в роли контролера или наставника, а становится консультантом, помощником и соучастником воспитательного процесса. Родители, в свою очередь, рассматриваются как активные участники образовательного процесса, обладающие уникальными знаниями о своем ребенке.

Содержание взаимодействия детского сада и родителей может включать различные формы и методы работы. К традиционным формам относятся родительские собрания, консультации, индивидуальные беседы, дни открытых дверей. Однако современные условия требуют внедрения инновационных форм взаимодействия, таких как мастер-классы, тренинги, круглые столы, семейные проекты, интерактивные мероприятия, а также использование цифровых технологий для коммуникации с родителями. Особую роль играют информационно-коммуникационные технологии, позволяющие оперативно обмениваться информацией, организовывать дистанционное консультирование и вовлекать родителей в образовательный процесс.

Важным направлением взаимодействия является педагогическое просвещение родителей. Оно направлено на повышение их педагогической культуры, формирование у них понимания возрастных и индивидуальных особенностей детей, развитие навыков эффективного общения с ребенком. Педагогическое просвещение может осуществляться через лекции, семинары, консультации, распространение методических материалов, а также через практическое участие родителей в образовательной деятельности.

Особое значение имеет индивидуальный подход в работе с семьями. Каждая семья уникальна, имеет свои особенности, ценности, стиль воспитания и уровень педагогической компетентности. Воспитатель должен учитывать эти особенности при построении взаимодействия, выбирать адекватные формы и методы работы, устанавливать доверительные отношения с родителями. Индивидуальный подход позволяет повысить эффективность взаимодействия, создать благоприятный психологический климат и обеспечить поддержку каждой семьи.

Одной из задач воспитателя является создание условий для активного участия родителей в жизни детского сада. Это может быть участие в праздниках, конкурсах, выставках, совместных проектах, благоустройстве территории. Такое участие способствует укреплению эмоциональной связи между родителями и детьми, формированию у ребенка чувства значимости и поддержки, развитию его социальных навыков.

Необходимо отметить, что эффективное взаимодействие возможно только при наличии доверия между педагогами и родителями. Доверие формируется на основе открытости, честности, уважительного отношения, соблюдения этических норм. Воспитатель должен быть готов к диалогу, уметь слушать и понимать родителей, учитывать их мнение, проявлять гибкость и толерантность.

Важным аспектом является также профилактика и разрешение конфликтных ситуаций. Конфликты могут возникать по различным причинам: несогласие с методами воспитания, недовольство условиями пребывания ребенка, недостаточная информированность родителей. В таких ситуациях воспитатель должен проявлять профессионализм, стремиться к конструктивному диалогу, искать компромиссные решения, опираясь на интересы ребенка.

Современные подходы к взаимодействию детского сада и семьи ориентированы на создание единого образовательного пространства, в котором ребенок чувствует себя комфортно и уверенно. Такое пространство предполагает согласованность целей, методов и требований, единые подходы к воспитанию и развитию ребенка. В условиях такого взаимодействия формируется целостная личность, способная к успешной адаптации в обществе.

Продолжая рассмотрение проблемы взаимодействия детского сада и семьи, необходимо акцентировать внимание на формировании устойчивых механизмов педагогического сопровождения семьи как института социализации ребенка. В современных условиях возрастает значимость комплексного подхода к поддержке родителей, включающего психолого-педагогическое, социальное и информационное сопровождение. Данный подход ориентирован не только на передачу знаний, но и на развитие рефлексивных умений родителей, их способности анализировать собственные воспитательные стратегии и корректировать их в соответствии с потребностями ребенка.

Особую актуальность приобретает внедрение моделей семейно-ориентированного образования, в рамках которых родители рассматриваются как полноправные субъекты образовательного процесса. В таких моделях педагог выступает в роли фасилитатора, создающего условия для активного участия семьи в развитии ребенка. Это предполагает переход от традиционных форм информирования к интерактивным формам сотрудничества, основанным на диалоге, совместной деятельности и обмене опытом.

Важным направлением развития взаимодействия является использование технологий социального партнерства. Детский сад становится открытой системой, взаимодействующей не только с семьей, но и с другими социальными институтами: учреждениями культуры, здравоохранения, дополнительного образования. Такое расширение образовательного пространства способствует обогащению воспитательного процесса и повышению его эффективности.

В контексте цифровизации образования значительное внимание уделяется использованию электронных ресурсов для организации взаимодействия с родителями. Создание цифровых платформ, групп в мессенджерах, электронных дневников позволяет обеспечить оперативную обратную связь, повысить информированность родителей и вовлечь их в образовательный процесс. Однако при этом важно учитывать вопросы информационной безопасности, этики общения и соблюдения границ личного пространства семьи.

Неотъемлемой частью взаимодействия является формирование родительской компетентности в области эмоционального развития ребенка. Современные исследования подчеркивают значимость эмоционального интеллекта как фактора успешной социализации. В этой связи воспитатель должен содействовать развитию у родителей навыков эмоциональной поддержки, эмпатии, конструктивного общения с детьми. Практическая реализация данного направления может осуществляться через тренинги, игровые занятия, разбор педагогических ситуаций.

Особое значение имеет работа с семьями, находящимися в трудной жизненной ситуации. В таких случаях взаимодействие приобретает характер междисциплинарного сотрудничества, включающего участие психологов, социальных педагогов, медицинских работников. Основной задачей становится создание условий для поддержки семьи, предупреждение неблагоприятных факторов развития ребенка и обеспечение его психологического благополучия.

Следует отметить, что эффективность взаимодействия во многом определяется уровнем профессиональной компетентности воспитателя. Современный педагог должен обладать не только методическими знаниями, но и коммуникативными навыками, умением выстраивать партнерские отношения, владеть технологиями медиации и разрешения конфликтов. Повышение квалификации педагогов в данной области является важным условием успешной реализации взаимодействия.

Перспективным направлением является внедрение практики семейных образовательных проектов, направленных на совместное решение познавательных и творческих задач. Такие проекты способствуют укреплению внутрисемейных связей, развитию инициативности ребенка, формированию его исследовательских навыков. Кроме того, они позволяют интегрировать воспитательные усилия семьи и детского сада, создавая единое образовательное пространство.

Важным аспектом является также оценка эффективности взаимодействия. Она может осуществляться на основе различных критериев: уровень удовлетворенности родителей, степень их вовлеченности, динамика развития детей, качество коммуникации между участниками образовательного процесса. Использование диагностических методов позволяет выявлять проблемные зоны и своевременно корректировать работу.

Таким образом, взаимодействие детского сада и родителей является важнейшим условием эффективности воспитательного процесса. Оно требует системного подхода, профессионализма педагогов, активной позиции родителей и использования современных форм и методов работы. Только при условии тесного сотрудничества всех участников образовательного процесса возможно создание благоприятных условий для всестороннего развития ребенка, формирования его личности и успешной социализации в современном обществе.

Использованные литературы:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – СПб.: Питер, 2008. – 400 с.
2. Запорожец А.В. Избранные психологические труды: в 2 т. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – 320 с.
3. Кудрявцева Т.В. Взаимодействие детского сада и семьи: теория и практика. – М.: Академия, 2010. – 192 с.
4. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика. – М.: Академия, 2013. – 608 с.
5. ФГОС дошкольного образования: нормативные документы. – М.: Просвещение, 2014. – 80 с.
6. Николаева С.Н. Теория и методика экологического воспитания дошкольников. – М.: Академия, 2012. – 272 с.
7. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: Интеллект-Центр, 2004. – 544 с.
8. Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации». – М.: Омега-Л, 2013. – 160 с.

Киримова Ирина Петровна
Воспитатель, педагог
Детский сад «Аянат»
Жетысуский область Ескельдинский район поселок Карабулак

ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. В статье рассматривается проблема индивидуального подхода в воспитании детей дошкольного возраста в условиях современного образования. Раскрывается значение учета личностных, психологических и возрастных особенностей дошкольников в воспитательном процессе. Обосновывается роль воспитателя как ключевой фигуры в реализации индивидуализации воспитания и создания условий для гармоничного развития личности ребенка.

Ключевые слова: индивидуальный подход, дошкольное воспитание, личностное развитие, педагогическая деятельность, воспитатель.

Современное общество характеризуется динамичными социальными, культурными и технологическими изменениями, которые непосредственно отражаются на системе дошкольного образования и предъявляют к ней качественно новые требования. В условиях обновления образовательных стандартов особое значение приобретает ориентация на личность ребенка как на уникальный субъект воспитательного процесса, обладающий собственными потребностями, интересами, темпом развития и индивидуальными психологическими особенностями. Именно поэтому индивидуальный подход в воспитании детей дошкольного возраста рассматривается сегодня не как дополнительный педагогический прием, а как фундаментальный принцип организации всей образовательной среды детского сада. Игнорирование индивидуальности ребенка нередко приводит к снижению познавательной активности, формированию неуверенности в собственных силах и утрате интереса к совместной деятельности. В этой связи роль воспитателя выходит далеко за рамки трансляции готовых знаний и умений, поскольку он становится координатором личностного развития каждого воспитанника. Понимание уникальности дошкольного детства как особого этапа формирования личности требует от педагога гибкости мышления, эмпатии и способности к постоянному профессиональному саморефлексированию. Воспитательный процесс в детском саду при таком подходе выстраивается не вокруг усредненного образа ребенка, а вокруг реальных детей с их сильными и слабыми сторонами. Подобная ориентация позволяет создать условия для гармоничного развития, при котором каждый ребенок чувствует себя значимым и принятым. В результате индивидуальный подход становится неотъемлемой частью гуманистической парадигмы современного дошкольного образования.

Индивидуальный подход в воспитании дошкольников имеет глубокие теоретические основания, заложенные в трудах классиков педагогики и психологии, которые подчеркивали необходимость учета возрастных и личностных особенностей ребенка. Исследования Л. С. Выготского, А. Н. Леонтьева, Д. Б. Эльконина показали, что развитие личности происходит в процессе активного взаимодействия с социальной средой и во многом определяется тем, насколько педагог способен поддержать зону ближайшего развития ребенка. Для дошкольного возраста характерна высокая эмоциональная восприимчивость, образность мышления и потребность в признании со стороны взрослого, что делает индивидуальный подход особенно значимым. Каждый ребенок по-разному реагирует на одни и те же педагогические воздействия, и то, что способствует развитию одного, может оказаться малоэффективным для другого. Воспитателю важно не только знать общие закономерности развития, но и уметь видеть за ними конкретную личность с ее уникальным жизненным опытом. На практике это означает необходимость постоянного наблюдения, анализа поведения и учета эмоционального состояния детей. Индивидуальный подход позволяет избежать формализма в воспитательной работе и превратить образовательный процесс в живое взаимодействие. Он способствует формированию доверительных отношений между ребенком и педагогом, что является важнейшим условием успешного воспитания. В условиях индивидуализации педагогическая деятельность приобретает более глубокий смысл и профессиональную значимость.

Практическая реализация индивидуального подхода в условиях детского сада требует системной и целенаправленной работы, включающей диагностику, планирование и коррекцию воспитательных воздействий. Диагностическая деятельность воспитателя направлена на выявление уровня развития ребенка, его интересов, склонностей, особенностей общения со сверстниками и взрослыми. Полученные данные позволяют выстраивать индивидуальные образовательные маршруты, которые учитывают как актуальные возможности ребенка, так и перспективы его развития. Важно подчеркнуть, что индивидуальный подход не предполагает изоляцию ребенка от коллектива, напротив, он способствует более гармоничному включению в совместную деятельность. Воспитатель, опираясь на результаты наблюдений, может варьировать формы работы, подбирая задания разной сложности и характера. Такой подход создает ситуацию успеха для каждого ребенка и формирует положительную мотивацию к обучению и воспитанию. Педагогическая гибкость в данном случае становится ключевым профессиональным качеством. Индивидуализация воспитания позволяет учитывать даже незначительные изменения в эмоциональном состоянии детей. В результате образовательный процесс приобретает более гуманистическую направленность и становится ориентированным на личностный рост.

Особое значение индивидуальный подход приобретает в процессе формирования социально-коммуникативных навыков дошкольников, поскольку именно в этом возрасте закладываются основы взаимодействия с окружающими. Дети отличаются по уровню общительности, эмоциональной устойчивости и способности к саморегуляции, что требует от воспитателя дифференцированного подхода. Одни дети легко вступают в контакт и активно участвуют в коллективных играх, другие нуждаются в дополнительной поддержке и поощрении. Воспитатель, учитывая данные особенности, может создавать условия для постепенного включения каждого ребенка в совместную деятельность. Индивидуальный подход позволяет предупреждать возникновение конфликтных ситуаций и способствует формированию культуры общения. Важно, чтобы ребенок чувствовал уважение к своим чувствам и мнению со стороны взрослого. Это формирует базовое доверие к миру и положительное отношение к окружающим. Воспитательная работа, построенная на индивидуализации, способствует развитию эмпатии и толерантности. Таким образом, индивидуальный подход выступает важным фактором социального развития дошкольников.

Не менее значимым является индивидуальный подход в эмоциональном воспитании детей дошкольного возраста, так как эмоциональная сфера в этот период отличается

нестабильностью и высокой чувствительностью. Дети по-разному переживают успехи и неудачи, реагируют на замечания и поощрения, что необходимо учитывать в воспитательной работе. Воспитатель, владеющий навыками эмоциональной поддержки, способен создать атмосферу психологического комфорта в группе. Это особенно важно для детей с повышенной тревожностью или низкой самооценкой. Индивидуальный подход помогает своевременно заметить эмоциональные трудности и оказать необходимую помощь. Педагогическое взаимодействие в таком случае строится на принципах уважения, принятия и поддержки. Ребенок учится понимать и выражать свои эмоции, а также учитывать чувства других. В результате формируются основы эмоционального интеллекта, который играет важную роль в дальнейшей жизни. Эмоционально благополучный ребенок легче адаптируется к новым условиям и успешно взаимодействует с окружающими.

Важным аспектом индивидуального подхода является сотрудничество воспитателя с семьей ребенка, поскольку именно семья оказывает значительное влияние на формирование личности дошкольника. Эффективное взаимодействие с родителями позволяет педагогу глубже понять особенности ребенка и согласовать воспитательные воздействия. Родители, в свою очередь, получают возможность осознать значимость индивидуализации воспитания и поддерживать педагогические усилия дома. Совместная работа способствует созданию единого воспитательного пространства, в котором ребенок чувствует стабильность и поддержку. Воспитатель, выступая посредником между детским садом и семьей, играет ключевую роль в координации воспитательных стратегий. Индивидуальный подход в данном контексте приобретает комплексный характер. Он охватывает не только образовательную среду детского сада, но и семейное окружение ребенка. Такая согласованность усиливает эффективность воспитательного процесса.

Таким образом, индивидуальный подход в воспитании детей дошкольного возраста представляет собой сложную и многогранную педагогическую задачу, требующую высокого уровня профессиональной компетентности воспитателя. Он основан на глубоком понимании закономерностей развития ребенка и уважении к его индивидуальности. Реализация данного подхода способствует гармоничному развитию личности, формированию положительной самооценки и устойчивой мотивации к познанию. В условиях модернизации дошкольного образования индивидуальный подход становится важнейшим ориентиром педагогической деятельности. Он позволяет создать образовательную среду, в которой каждый ребенок имеет возможность раскрыть свой потенциал. Воспитатель при этом выступает не только как носитель знаний, но и как наставник, партнер и поддержка для ребенка. Перспективы дальнейшего развития дошкольного образования напрямую связаны с углублением практики индивидуализации воспитания.

Использованные литературы

1. Авдеева, Н.Н. Индивидуальный подход в воспитании детей раннего возраста / Н.Н. Авдеева // Дошкольное воспитание. – 2021. – № 5. – С. 18-25.

2. Веракса, Н.Е. От рождения до школы: Основная образовательная программа дошкольного образования / Н.Е. Веракса, Т.С. Комарова, М.А. Васильева. – М.: Мозаика-Синтез, 2022. – 352 с.

3. Выготский, Л.С. Психология развития ребенка / Л.С. Выготский. – М.: Смысл, 2018. – 512 с.

4. Козлова, С.А. Дошкольная педагогика / С.А. Козлова, Т.А. Куликова. – 15-е изд., перераб. и доп. – М.: Академия, 2020. – 416 с.

5. Смирнова, Е.О. Детская психология / Е.О. Смирнова. – 3-е изд., перераб. – М.: Владос, 2019. – 368 с.

Жексембекова Жулдыз Илимнуровна
Тәрбиеші, педагог
“Аянат” балалар бақшасы
Жетісу облысы Ескелді ауданы Қарабұлақ ауылы

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН СЮЖЕТТІК-РӨЛДІК ОЙЫН АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі ұйым жағдайында сюжеттік-рөлдік ойын арқылы баланың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері ғылыми-публицистикалық тұрғыда талданады. Қазіргі қоғамдағы құндылықтар трансформациясы, цифрлық кеңістіктің ықпалы және отбасы құрылымының өзгеруі жағдайында баланың қарым-қатынас мәдениетін, эмоциялық интеллектісін, жауапкершілік пен ынтымақтастық қабілетін мақсатты түрде дамыту өзекті мәселе екені негізделеді. Сюжеттік-рөлдік ойынның психологиялық-педагогикалық табиғаты, оның әлеуметтік тәжірибені модельдеу мүмкіндігі және баланың «жақын даму аймағын» кеңейтуге ықпалы ашып көрсетіледі. Мақалада тәрбиешінің ұйымдастырушылық, фасилитаторлық және рефлексивтік қызметі, ойын ортасын құрудың дидактикалық шарттары, балалардың өзара әрекеттесуін қолдау тетіктері жан-жақты сипатталады. Тәжірибелік мысалдар арқылы ойын сценарийлерін құрастыру, конфликтіні реттеу, инклюзивті ортада әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру жолдары ұсынылады. Автор сюжеттік-рөлдік ойынның баланың әлеуметтік құзыреттілігін кешенді дамытудағы әлеуетін дәлелдей отырып, балабақша тәжірибесіне енгізудің тиімді моделін ұсынады.

Кілт сөздер: сюжеттік-рөлдік ойын, әлеуметтік дағды, мектепке дейінгі тәрбие, қарым-қатынас мәдениеті, эмоциялық интеллект, әлеуметтік құзыреттілік, педагогикалық қолдау, инклюзивті орта, рефлексия, ойын технологиясы.

Қазіргі кезеңде қоғамның әлеуметтік-мәдени динамикасы баланың ерте жастан бастап әлеуметтік ортаға бейімделуін, өзара әрекеттесу нормаларын игеруін және жауапты мінез-құлық үлгілерін меңгеруін талап етеді. Ақпарат ағынының қарқынды өсуі мен виртуалды коммуникацияның кеңеюі балалардың тікелей қарым-қатынас тәжірибесін шектеуі мүмкін, бұл жағдай мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбие процесінің мазмұнын қайта қарауды қажет етеді. Балабақша кеңістігі баланың алғашқы әлеуметтік институты ретінде оның тұлғалық қалыптасуына жүйелі ықпал ететін орта болып саналады. Осы ортада сюжеттік-рөлдік ойын тек көңіл көтеру формасы емес, әлеуметтік шындықтың символдық моделін құратын, нормалар мен құндылықтарды меңгеруге мүмкіндік беретін күрделі педагогикалық құрал ретінде көрінеді. Ойын барысында бала белгілі бір рөлді қабылдай отырып, өз мінез-құлқын реттеуге, ережелерді сақтауға және өзгелердің позициясын түсінуге үйренеді. Мұндай әрекет

әлеуметтік дағдылардың табиғи әрі органикалық қалыптасуына жағдай жасайды. Әлеуметтік дағдылар ұғымы тек тіл табысу немесе сыпайылық шеңберімен шектелмейді, ол эмоцияны тану, серіктестік орнату, жанжалдарды сындарлы шешу, жауапкершілік алу сияқты қабілеттердің жиынтығын қамтиды. Сондықтан сюжеттік-рөлдік ойын баланың әлеуметтік тәжірибесін байытып қана қоймай, оның ішкі әлемін құрылымдауға ықпал ететін фактор ретінде бағалануы тиіс. Ғылыми-публицистикалық талдау көрсеткендей, ойын арқылы берілген әлеуметтік модельдер баланың санасында тұрақты мінез-құлық стратегияларын қалыптастырады. Демек, балабақша тәрбиешісі ойынның әлеуетін саналы түрде пайдалана отырып, баланың әлеуметтік құзыреттілігін мақсатты қалыптастыруы қажет.

Сюжеттік-рөлдік ойынның психологиялық негізін баланың еліктеу, қиялдау және әлеуметтік тәжірибені қайта құру қабілеті құрайды. Бала ересектер әлеміндегі әрекеттерді символдық деңгейде бейнелей отырып, олардың мағынасын өз түсінігіне сай интерпретациялайды. Бұл үдерісте ойын әлеуметтік рөлдерді сынақтан өткізу алаңына айналады, ал әрбір рөл белгілі бір мінез-құлық нормаларын меңгеруді талап етеді. Мысалы, «дәрігер» рөлін орындаған бала қамқорлық, жауапкершілік және этикалық қарым-қатынас элементтерін игереді, «сатушы» рөлінде адалдық пен сыпайылық тәжірибесін жинақтайды. Осындай модельдеу барысында бала өз әрекетінің салдарын ұғына бастайды, бұл әлеуметтік рефлексияның бастауына айналады. Ойын кеңістігі шынайы өмірге қарағанда қауіпсіз болғандықтан, бала қателесуден қорықпай, түрлі мінез-құлық стратегияларын байқап көреді. Бұл тәжірибе оның сенімділігін арттырады және әлеуметтік батылдығын қалыптастырады. Әлеуметтік өзара әрекеттесу барысында балалар келісімге келу, кезек күту, ортақ шешім қабылдау сияқты дағдыларды табиғи жағдайда меңгереді. Мұндай дағдылар кейінгі мектеп өмірінде табысты бейімделудің негізін қалайды. Сюжеттік-рөлдік ойынның құндылығы оның баланың ішкі уәжін оятуында, өйткені ойын әрекеті ерікті сипатқа ие және бала үшін мағыналы. Осылайша, ойын әлеуметтік дамудың қуатты катализаторы ретінде қарастырылуы мүмкін.

Балабақша тәрбиешісінің кәсіби ұстанымы мен құндылықтық бағдарлары сюжеттік-рөлдік ойынның мазмұнына тікелей ықпал ететіндіктен, оның педагогикалық мәдениеті балалардың әлеуметтік мінез-құлқының қалыптасу сапасын айқындайды. Тәрбиеші ойын кеңістігін ұйымдастырғанда тек материалдық ортаны әзірлеп қана қоймай, балалар арасында сенімге негізделген психологиялық ахуал қалыптастыруы қажет, өйткені сенімсіз ортада шынайы рөлдік өзара әрекеттесу жүзеге аспайды. Ойын бұрыштарының құрылымы, атрибуттардың қолжетімділігі және рөлдерді еркін таңдауға мүмкіндік берілуі баланың ішкі мотивациясын күшейтеді. Егер тәрбиеші балаларға дайын сценарийді толықтай міндеттеп қойса, онда олардың шығармашылық дербестігі шектелуі ықтимал, сондықтан бағыт беру мен еркіндік арасындағы тепе-теңдік сақталуы тиіс. Педагогтың вербалды және вербалды емес қолдауы балалардың өзара түсіністігін тереңдетуге әсер етеді, себебі жылы интонация мен қолдаушы ым-ишара баланың қауіпсіздік сезімін нығайтады. Ойын барысында туындайтын пікір қайшылықтары әлеуметтік үйренудің табиғи көрінісі болғандықтан, тәрбиеші оларды жазалау арқылы емес, келіссөз мәдениетін дамыту арқылы шешуге ұмтылғаны жөн. Бұл тәсіл балаларды өз ойын дәлелдеуге, қарсы пікірді тыңдауға және ортақ мәмілеге келуге үйретеді. Әр баланың темпераменті мен коммуникативтік ерекшеліктерін ескеру де маңызды, өйткені интроверт балаға рөлге ену үшін қосымша уақыт пен қолдау қажет болуы мүмкін. Тәрбиеші осындай нәзік айырмашылықтарды байқап, әрқайсысына жеке педагогикалық стратегия қолданғанда ғана ойын шынайы әлеуметтік зертханаға айналады. Нәтижесінде ойын тек әрекет емес, баланың тұлғалық өсуінің ұйымдасқан кеңістігі ретінде қызмет етеді.

Ойыннан кейінгі талдау үдерісін тереңдету мақсатында тәрбиеші балаларға ашық сұрақтар қойып, олардың әрекеттерінің себеп-салдарын түсіндіруге жетелеуі тиіс, өйткені рефлексия әлеуметтік сананың қалыптасу тетігі болып саналады. Балалар белгілі бір рөлді орындау барысында қандай сезімде болғанын, серіктесінің әрекетіне қалай жауап бергенін сипаттаған кезде, олар эмоциялық тәжірибесін құрылымдай бастайды. Осындай

талқылауларда тәрбиеші бағалаушы емес, бағыттаушы позиция ұстанғаны абзал, себебі шамадан тыс бағалау баланың ішкі ашықтығын төмендетуі мүмкін. Инклюзивті топ жағдайында әртүрлі қабілет деңгейіндегі балалардың бірлескен ойыны толеранттылық пен өзара құрметті табиғи жолмен қалыптастырады. Ерекше білім беру қажеттілігі бар бала ортақ сюжетке қатысқан кезде, оның әлеуметтену қарқыны артады және өзін ұжымның толыққанды мүшесі ретінде сезінуіне мүмкіндік туады. Тәрбиеші тең мүмкіндіктер принципін сақтай отырып, рөлдерді әділ бөлуге және әр баланың табысты тәжірибе алуына жағдай жасауы қажет. Мұндай тәжірибе балалардың әлеуметтік жауапкершілік сезімін күшейтеді, өйткені олар ұжымдық нәтижеге өз үлесінің бар екенін түсінеді. Педагогтың кәсіби рефлексиясы да осы кезеңде маңызды, себебі ол ойын тиімділігін саралап, келесі ұйымдастыру қадамдарын айқындайды. Әлеуметтік дағдыларды дамытудағы жүйелілік тәрбиешінің мақсаттылық ұстанымымен тығыз байланысты. Сондықтан балабақшадағы әрбір ойын педагогикалық тұрғыдан ойластырылған әлеуметтік тәжірибе алаңы ретінде қарастырылуы тиіс.

Сюжеттік-рөлдік ойынның кезеңдік ұйымдастырылуы балалардың әлеуметтік кемелдену логикасына сәйкес келуі үшін тәрбиеші оқу жылы бойына ұзақмерзімді жоспар құрастыруы қажет, өйткені эпизодтық әрекеттер тұрақты мінез-құлық үлгісін қалыптастыра алмайды. Алғашқы кезеңде балалар ережені түсініп, қарапайым қарым-қатынас формаларын меңгерсе, келесі кезеңдерде олар әлеуметтік нормаларды саналы түрде қолдана бастайды. Сюжетті біртіндеп күрделендіру балалардың стратегиялық ойлауын дамытады, себебі олар рөлдер арасындағы байланыстарды алдын ала болжайды және өз әрекетін жоспарлайды. Ұжымдық жобалық ойындарды енгізу арқылы тәрбиеші балаларды ортақ мақсатқа бағытталған әрекетке тартады, бұл өз кезегінде жауапкершілік пен өзара тәуелділікті сезінуге ықпал етеді. Ойын барысында уақыт шектеуін немесе белгілі бір әлеуметтік шарттарды енгізу балалардың бейімделу икемділігін арттырады. Егер бала тосын жағдайға тап болса, ол жаңа шешім іздеуге мәжбүр болады, бұл әлеуметтік шығармашылықтың көрінісі болып табылады. Педагог осындай жағдайларды әдейі құрастыра отырып, балаларды түрлі әлеуметтік рөлдердің күрделілігін түсінуге жетелейді. Әр кезеңде қол жеткізілген нәтижелер мониторинг арқылы сараланып отырса, әлеуметтік дағдылардың даму динамикасы айқындалады. Бұл талдау келесі ойын сценарийлерін жетілдіруге негіз болады. Кезеңдік жүйелілік баланың әлеуметтік өсуін бірізді және тұрақты сипатқа ие етеді.

Қорытындылай келе, сюжеттік-рөлдік ойын арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру кешенді әрі үздіксіз педагогикалық үдеріс екені айқындалады, өйткені ол баланың когнитивтік, эмоциялық және мінез-құлықтық салаларын бір мезгілде қамтиды. Тәрбиеші кәсіби шеберлік танытып, ойын мазмұнын ғылыми негізде ұйымдастырған жағдайда ғана оның тәрбиелік әлеуеті толық ашылады. Әлеуметтік тәжірибені символдық модельдеу баланың болашақтағы қоғамдық қатынастарға даярлығын арттырады, себебі ойын барысында игерілген мінез-құлық үлгілері шынайы өмірде қайта жаңғырады. Ұжымдық әрекетке негізделген ойындар балаларды өзара тәуелділік пен ынтымақтастық құндылықтарын түсінуге жетелейді. Инклюзивті ортадағы ойын әр баланың әлеуетін мойындау мәдениетін қалыптастырып, тең құқықтылық принципін бекітеді. Жүйелі жоспарлау мен педагогикалық рефлексия әлеуметтік дағдылардың сапалы дамуын қамтамасыз етеді. Ойын барысында жинақталған тәжірибе баланың тұлғалық тұтастығын нығайтып, өзіндік бағасын қалыптастырады. Әлеуметтік құзыреттілік ерте жастан қалыптасқанда ғана оның өмір бойғы тұрақтылығы қамтамасыз етіледі. Сондықтан сюжеттік-рөлдік ойын балабақша тәжірибесінде кездейсоқ әдіс емес, стратегиялық маңызы бар педагогикалық технология ретінде қарастырылуы тиіс. Осындай ғылыми тұрғыдан ұйымдастырылған жұмыс нәтижесінде мектепке дейінгі ұйым әлеуметтік жауапты, коммуникативтік мәдениеті дамыған және ынтымақтастыққа қабілетті тұлға тәрбиелеудің берік іргетасын қалайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы». Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2022 жылғы 14 қазандағы № 422 бұйрығымен бекітілген. – Астана, 2022. – 218 б.
2. Дүйсенова А.Т. Ойын арқылы бала тұлғасын дамыту. – Астана: Фолиант, 2022. – 192 б.
3. Whitebread D., Basilio M., Kuvalja M., Verma M. The Importance of Play: A Report on the Value of Children's Play with a Series of Policy Recommendations. – Brussels: Toy Industries of Europe, 2021. – 56 p.

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ПОСРЕДСТВОМ СЮЖЕТНО-РОЛЕВОЙ ИГРЫ

Аннотация. В статье с научно-методических позиций рассматриваются теоретико-методологические основы формирования социальной компетентности детей дошкольного возраста посредством сюжетно-ролевой игры в условиях дошкольной образовательной организации. Обосновывается актуальность целенаправленного развития культуры общения, эмоционального интеллекта, ответственности и навыков сотрудничества в условиях трансформации общественных ценностей, влияния цифровой среды и изменения структуры современной семьи. Раскрываются психолого-педагогическая сущность сюжетно-ролевой игры, её возможности в моделировании социального опыта и расширении «зоны ближайшего развития» ребёнка. Особое внимание уделяется организационной, фасилитаторской и рефлексивной деятельности педагога, дидактическим условиям создания предметно-развивающей игровой среды, а также механизмам поддержки взаимодействия детей. На основе практических примеров представлены способы разработки игровых сценариев, разрешения конфликтных ситуаций и формирования социальных навыков в условиях инклюзивного образования. Автор доказывает высокий потенциал сюжетно-ролевой игры как эффективного средства комплексного развития социальной компетентности дошкольников и предлагает модель её успешной реализации в практике дошкольного образования.

FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH ROLE-PLAYING GAMES

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations of developing the social competence of preschool children through role-playing games in preschool educational settings. The study substantiates the relevance of purposefully developing communication culture, emotional intelligence, responsibility, and cooperation skills in the context of transforming social values, the growing influence of the digital environment, and changes in modern family structures. The psychological and pedagogical nature of role-playing games, their potential for modeling social experience, and their contribution to expanding the child's *zone of proximal development* are analyzed. Particular attention is paid to the organizational, facilitative, and reflective roles of the teacher, the didactic conditions necessary for creating a development-oriented play environment, and the mechanisms for supporting children's interaction. Based on practical examples, the article presents approaches to designing play scenarios, resolving conflicts, and developing social skills in inclusive educational settings. The author demonstrates the significant potential of role-playing games as an effective tool for the comprehensive development of preschool children's social competence and proposes a practical model for their implementation in preschool education.

Шомпаева Ботакөз Қорабайқызы
Тәрбиеші, педагог
“Алтын кілт” бөбекжай бақшасы
Атырау облысы Қызылқоға ауданы Мұқыр ауылы

«ЖАС МЕТЕОРОЛОГТАР»

Бағыты: Экологиялық тәрбие
Әдіс-тәсілдері: Әңгімелесу, түсіндіру, сұрақ-жауап, сергіту сәті, бақылау.
Тобы: Ортаңғы «Ботақан» тобы
Мақсаты:Балалардың табиғаттағы ауа райы құбылыстары туралы түсініктерін кеңейту, экологиялық мәдениетін қалыптастыру, табиғатқа деген қызығушылығы мен қамқорлық сезімін ояту.
Міндеттері:
1.Ауа райының түрлерін (күн ашық, бұлтты, желді, жаңбырлы, қарлы) ажыратуға үйрету.
2.Табиғат құбылыстарын бақылауға баулу, метеоролог мамандығымен таныстыру.
3.Табиғатты қорғауға, оны аялауға тәрбиелеу.
Қажетті көрнекіліктер:
- Ауа райы белгілері (күн, бұлт, жаңбыр, қар, жел)
- «Жас метеоролог» киім үлгісі (көзілдірік, қалпақ, дәптер, термометр макеті)
- Дыбыстық сүйемелдеу (желдің, жаңбырдың, құстың дауысы)
- Экраннан суреттер
Барысы:
I. Ұйымдастыру кезеңі
Психологиялық ахуал:
Күн шыққанда — күлеміз,
Жел соққанда — иілеміз.
Жаңбыр жауса — тығыламыз,
Табиғатты — сүйеміз!
Тәрбиеші балалармен жылы амандасып, табиғаттағы өзгерістер туралы әңгіме қозғайды.

II. Кіріспе бөлім

Тәрбиеші:

— Балалар, сендер табиғатта неше түрлі ауа райы болатынын білесіңдер ме?

— Ал бүгін біз жас метеорологтар болып, ауа райын бақылап көреміз!

Экраннан ауа райы түрлерінің суреттерін көрсету (күн ашық, бұлтты, жаңбырлы, желді, қарлы).

III. Негізгі бөлім

Ойын: **«Ауа райын тап!»**

Тәрбиеші ауа райының сипаттамасын айтады, балалар суретін табады:

•Аспанда бұлттар қалың, жаңбыр тамшылайды (жаңбырлы күн)

•Күн жарқырап тұр, аспан көк (күн ашық)

•Ақ ұлпа жерге түсіп жатыр (қарлы күн)

Тәжірибе: **«Желді бақылау»**

Балаларға құстың қауырсыны беріледі. Жел үрлегенде оның қалай қозғалатынын бақылау.

Тәрбиеші түсіндіреді:

— Міне, балалар, жел соққанда ағаштар тербеледі, бұл ауа қозғалысы — табиғат құбылысы.

Маманмен танысу:

Метеоролог — ауа райын бақылайтын адам.

Ол аспандағы бұлтқа, желге, температураға қарап болашақ ауа райын болжайды.

Тәрбиеші балаларға «метеорологтың» құралдарын көрсетеді (термометр макеті, дәптер).

Дидактикалық ойын: **«Ауа райын сәйкестендір»**

Балалар суреттерді тиісті ауа райына сәйкестендіреді:

•Күн 🌞 – көзілдірік

•Жаңбыр 🌧️ – қолшатыр

•Қар ❄️ – қолғап

Сергіту сәті:

Жел соғады гу-гу-гу,
Қар жауады у-у-у.
Күн шығады жарқырап,
Табиғат неткен керемет!

Дәстүрден тыс бұлт және жаңбыр бейнесін жасау

Мүсіндеу: Кемпірқосақ бейнесін әсемдеу

Құрастыру: Күн,бұлт бейнесін құрастыру

IV. Қорытынды бөлім

Сұрақ-жауап:

•Қандай ауа райы түрлерін білдік?

•Метеоролог немен айналысады?

•Табиғатты не үшін қорғау керек?

Қорытынды:

Балалар табиғаттың әрбір құбылысы пайдалы екенін, оны бақылау — қызықты әрі маңызды іс екенін түсінеді.

Күтілетін нәтиже:

•Біледі: ауа райының негізгі түрлерін.

•Түсінеді: метеоролог еңбегінің маңызын.

•Қолданады: табиғат құбылыстарын бақылап, экологиялық ұғымдарды іс жүзінде.

Искайрова Улжан Кадировна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші, магистр
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Кіріспе

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – әрбір баланың сапалы білім алуына тең мүмкіндік жасау. Осы мақсатта инклюзивті білім беру ұғымы кеңінен дамып келеді. Инклюзивті білім беру – ерекше білім беруді қажет ететін балаларды жалпы білім беру ортасына енгізіп, олардың қоғаммен тең дәрежеде білім алуына жағдай жасау.

Бастауыш сынып – баланың тұлғалық қалыптасуының ең маңызды кезеңі. Сондықтан дәл осы кезеңде оқушылар арасында өзара сыйластықты, мейірімділікті, төзімділікті және қолдауды қалыптастыру ерекше маңызға ие. Инклюзивті білім беру мәдениетін қалыптастыру арқылы барлық бала өзін қауіпсіз әрі қоғамның толыққанды мүшесі ретінде сезінеді.

Инклюзивті білім берудің мәні мен мақсаты

Инклюзивті білім беру – барлық балалардың денсаулық жағдайына, даму ерекшеліктеріне, әлеуметтік мәртебесіне қарамастан бірдей білім алу құқығын қамтамасыз ететін жүйе.

Инклюзивті білім берудің негізгі мақсаттары:

- Әрбір баланың білім алуға тең мүмкіндігін қамтамасыз ету;
- Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды қоғамға бейімдеу;
- Балалардың бойында адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру;
- Өзара көмек пен сыйластық мәдениетін дамыту;
- Оқушылардың әлеуметтік ортаға бейімделуіне ықпал ету.

Инклюзивті білім беру тек ерекше қажеттілігі бар балаларға ғана емес, барлық оқушыға оң әсер етеді. Себебі балалар бір-бірін түсінуге, қолдауға, бірге әрекет етуге үйренеді.

Бастауыш сыныпта инклюзивті мәдениетті қалыптастырудың маңызы

Бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлқы, қарым-қатынасы мен дүниетанымы осы кезеңде қалыптасады. Егер мұғалім мен ата-ана балаға кішкентай кезінен мейірімділік пен төзімділікті үйретсе, болашақта қоғамда ізгі қарым-қатынас орнайды.

Инклюзивті мәдениеттің негізгі қағидалары:

1. Әр бала – жеке тұлға;
2. Балалардың мүмкіндігі әртүрлі болғанымен, құқықтары тең;
3. Өзара құрмет пен қолдау;
4. Қауіпсіз және қолайлы орта құру;

5. Ынтымақтастық пен серіктестік.

Инклюзивті ортада тәрбиеленген балалар:

- жанашыр болуға;
- достық қарым-қатынас орнатуға;
- өзгелердің пікірін құрметтеуге;
- көмектесуге;
- ұжымда жұмыс істеуге үйренеді.

Мұғалімнің міндеттері:

- Әр оқушының ерекшелігін ескеру;
- Сыныпта қолайлы психологиялық орта қалыптастыру;
- Оқушылар арасында достық қарым-қатынасты дамыту;
- Саралап оқыту әдістерін қолдану;
- Ата-анамен тұрақты байланыс орнату;
- Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға қолдау көрсету.

Мұғалім балаларға тек білім беріп қана қоймай, адамгершілік қасиеттерді де қалыптастырады. Сондықтан мұғалімнің жылы қарым-қатынасы мен әділдігі инклюзивті мәдениеттің негізі болып табылады.

Инклюзивті мәдениетті қалыптастыру әдістері

1. Топтық жұмыстар ұйымдастыру

Топтық тапсырмалар арқылы балалар бір-бірімен араласып, өзара көмек көрсетуге үйренеді.

2. Тәрбие сағаттарын өткізу

«Мейірімділік», «Достық», «Барлығы тең», «Қайырымдылық» тақырыптарында тәрбие сағаттарын өткізу балалардың адамгершілік қасиеттерін дамытады.

3. Ойын технологияларын пайдалану

Бастауыш сынып оқушылары ойын арқылы жақсы қабылдайды. Сондықтан бірлескен ойындар балалар арасындағы қарым-қатынасты жақсартады.

4 Психологиялық қолдау

Мектеп психологы оқушылардың өзара қарым-қатынасын бақылап, қажет жағдайда түзету жұмыстарын жүргізеді.

5. Ата-анамен жұмыс

Ата-аналарға инклюзивті білім берудің маңызын түсіндіру қажет. Мұғалім мен ата-ананың бірлескен жұмысы жақсы нәтиже береді.

Инклюзивті білім берудегі кездесетін қиындықтар

Инклюзивті білім беруді жүзеге асыру барысында кейбір қиындықтар кездеседі:

- Мұғалімдердің арнайы даярлығының жеткіліксіздігі;
- Материалдық-техникалық базаның толық қамтамасыз етілмеуі;
- Кейбір ата-аналардың түсінбеушілігі;
- Қоғамдағы теріс көзқарастар.

Алайда бұл мәселелерді жүйелі жұмыс арқылы шешуге болады.

Қорытындылай келе, бастауыш сыныпта инклюзивті білім беру мәдениетін қалыптастыру – қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі. Инклюзивті ортада тәрбиеленген бала мейірімді, адамгершілігі мол, өзгелерге құрметпен қарайтын тұлға болып қалыптасады.

Әрбір бала – қоғамның маңызды мүшесі. Сондықтан балаларға тең мүмкіндік беріп, олардың қабілетін дамыту – баршамыздың ортақ міндетіміз.

Инклюзивті білім беру мәдениеті қалыптасқан мектепте өзара сыйластық, достық және қолдау атмосферасы орнайды.

Адамбекова Меруерт Каламсиякызы
Әдіскер, тәрбиеші, педагог-модератор
Қарағанды облысы білім басқармасының Шет ауданы білім бөлімінің
«Балдәурен” бөбекжайы коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны

БАЛА БІЗДІҢ БОЛАШАҒЫМЫЗ

Тәуелсіз еліміздің келешек ұрпақты тәрбиелеу мәселесі – бүгінгі күннің өзекті тақырыбы. Бұл мәселенің шешімін табуда үздіксіз білім беру жүйесі айтарлықтай дәрежеде қайта қаралып, оны жетілдіру жолдары іздестірілуде.

Балабақша- бүлдіршіндерді болашақта ата дәстүрін сақтайтын инабатты да ибалы, үлкен-кішіні сыйлай білуге үйретететін тәрбие орталығы. Өмірге келген жас ұрпақты тәрбиелеу ата-аналар мен балабақша тәрбиешісінің қасиетті борышы. Балалық шақ және жасөспірімдік кезең-адам өміріндегі сенім, мінез-құлық сияқты басты ұстанымдарды қалыптасытратын мезгіл. Бұл мезгілде тәрбиенің басы-отбасы. Отбасында ұрпақты тәрбиелеуде басты рөл ата-анаға жүктеледі. Өйткені өмірінің алғашқы кезеңінде нәресте қоршаған ортадан бұрын ең жақын жанашыры ата-анасына еркелейді. Солардан үйренеді еліктейді. Отбасы жағдайында баланың тұлғалық қасиеттері бірте-бірте қалыптасады. Балада қалыптасқан қасиеттер әдетте,ешқандай өзгерістерге ұшырамайды тұлға боп қалыптасуына әсерін тигізеді. Бала тәрбиесі - баршаның ісі.

Отбасының да балабақшаның да, мектептің де, мақсат-мүддесі біреу. Ол-ұрпақ тәрбиесі. Жас сәбидің өмір табалдырығын аттағандығы алғашқы естейтіні-анасынын мейірбан сөзі, анасының аялы алақаны. Яғни ата-әжесінің өнегесі, өнерлі балаға үлгі болатыны, бала үйде қалай тәрбиеленсе, ұядан ұшқанда сол өнегеге сарқылмас қазына болары сөзсіз.

Балаға айналадағы өмір шындығының тигізер әсері мол. Айналасындағы үлкендердің, ересек балалардың бір-бірімен қарым-қатынасы, көңіл-күй ерекшеліктері, жүріс-тұрысы, еңбек әрекеті- бәріде балаға үлгі-өнеге. Бүгінгі балалар айналасындағы болып жатқан барлық оқиғаларды білгісі келеді. Баланың тұлға болыпқалыптасуына отбасының тәрбиесі азық етеді.

Отбасындағы тәрбие мен балабақшадығы тәрбиені ұштастыра отырып, әрі қарай жақсы жолға түсуіне себепкер болады. Бұл орайда балабақшаның алар орны ерекше. Себебі балабақшаға баратын бала қоғамда өз ойын ашық жеткізе алады. Сонымен қатар жан-жақты жетіледі. Әсіресе, балалардың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіруіміз керек және баланың үйде отырмай балабақшаға барғаны жөн. Өйткені бала сыртқа шақса, айналасындағы ортаға үйренеді, мінезі тұйық болмайды, адамдармен тез араласады. Балабақша баланың ең алдымен тәртіпке, жауапкершілікке үйретеді. Бала тәрбиесі бесіктен басталады. Отбасындағы тәрбие мен балабақшадағы тәрбие бір-бірімен ұштасып отырады. Қазіргі заманда әрбір сәбиді, өсіп жатқан сәбиді өзінің ана тілімен сөйлеу-ұлттық қасиетіміздің дамуының бірден бір жолы. Мектепке дейінгі тәрбие саласында ұлттық тәрбиенің негізгі міндеттерінің бірі-халқымыздың ежелден келе жатқан салт-дәстүрлерін ана тілінде түрлендіріп, сол арқылы баланың тілін дамыту. Әрбір бөбектің өз ана тілінде тілі шығып, осы тілде ойлау қабілетінің дамуы-ұлттық

мінез-құлықтың қалыптасу жолы. Ана тілінің қадір қасиетін жастайынан түсініп өскен баланың жаны құмар, таза, пәк, инабатты, биязы боп өсетініне өмір тәжірбиесі куә. Сөйлеу қатынасы баланың білімді меңгеруіне, қажетті білік пен дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Баланың өз ойын түсінікті, ұғымды жеткізе білуі отбасынан бастап қалыптасады. Оның алғашқы ұстазы ата-анасы, ағалары мен әпкелері. Олармен күнбе күн араласу, сөйлеу арқылы баланың тілі күн санап жетіле береді.

Балалық шақ-баланың жеке тұлға болып өзін-өзі сезінуінің алғашқы сатысы. Баланың сөз әдебі, адамгершілік қасиеттерінің қалыптасуы осы мектепке дейінгі жас шағында қалыптасады. Мектеп жасына дейінгі балалар түсінгенін, қабылдағанын, естігенін, қиялын, ойын тіл арқылы білдіреді. Сондықтан баланың тілін дұрыс дамуына баса назар аударған жөн. Сыпайы келісті сөз баланың абыройын арттырады, жақтастарын көбейтеді, көптің ықыласына бөлейді. Таза мәнерлі тіл-ойлау. Баланы ана тілінде дұрыс сөйлеуге үйрету арқылы олардың бойына тілдік мәдениеті қалыптасады. Бала болашағы- бір отбасының ғана емес, бүкіл қоғамның, халқының тұтас бір ұлттың бүгінгі мен ертеңін жалғастыратын алтын көпірі, асыл мұраты іспеттес. Бала тілінің дұрыс қалыптасуына зор үлес қосайық.....

Кариева Гүлнар Қуандыққызы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ПЕДАГОГТІҢ РОЛІ

Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу, өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы деуге болады. Инклюзивті оқыту - балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып қана қоймай, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге,үйренеді.

Инклюзивті (франц. *inclusif* – өзіне енгізетін, лат. *include* – ішіне аламын, енгіземін) немесе енгізілген білім беру – жалпы білім беру мектептерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үрдісін сипаттау үшін пайдаланылатын термин. Инклюзивті білім берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз етиетін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады.

Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу -

педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың жалпы білім беретін мектептерде денсаулығы жақсы балалармен бірге білім алуына жағдай жасалады. Бұндайда мүмкіндігі шектеулі баланың өзіне деген сенімі артады, ол маңайындағы балдардан, ұстаздардан өзіне қолдау бар екенін сезінеді, оның қоршаған ортаға сүйіспеншілікпен қарауына, өзін осы қоғамның мүшесі екенін сезінуіне жол ашады.Оқытудың бұндай түрі арқылы мүмкіндігі шектеулі бала өз қабілітіне сай, отбасынан алшақтамай, тұрғылықты жерде білім алады. Мүмкіндігі шектеулі баланың өзін қоршаған ортамен толыққанды мүшесі ретінде сезінуін қалыптастыру жолында әрбір мұғалімнің алатын орны еркше деп айтуға болады.

Ерекше балаларды тәрбиелеу кезінде жасерекшеліктерін ескеріп отыру қажет, балаларды шешім қабылдай алуға, өзін-өзі қамтамасыз етуге, еңбекке, тәртіпке, ұжымда бірлесе жұмыс жасай алатындай деңгейге жеткізу қажет. Ондай балдарға білім беру үшін мұғалімге шыдамдылық пен кішіпейілділік керек. Ерекше балаларға қарапайым түсініктерді жеткізу оңай жұмыс емес. Мұғалім ізденісі әр баланың жан дүниесіне үңілуден басталады. Ерекше балаларды зерттеу үшін мұғалім білу керек:-Ол нені ұнатады? Кімді құрметтейді? Немен айналысқанды жаны сүйеді? деген сұрақтарға жауап алудан басталады. Сол сұрақтардың маңыздылығы бұларды білу сол баламен әрі қарай әңгімені өрбітуге септігін тигізеді.Күнделікті қарапайым әңгімелеудің өзі қарым-қатынасты нығайтып, бір сәтке болса да сергіп, көңіл көтеріп қалуына септігін тигізеді.

Ерекше балалармен мұғалімнің жұмыс жасау ерекшелігі:

- мектеп жағдайына тез бейімделуге адамгершілік жағымды мінез қалыптастыру;
- баланың оқуға қызығушылығын дамыту;
- оқу белсенділігін дамыту, оқудағы қиындылықтарды жою;
- интеллектуалдық біліктілігін жасерекшелігіне қарай дамыту;
- даму деңгейін көтеру, жеке дамуындағы аутқушылықты түзету;

Күтілетін нәтиже:

- оқу барысындағы негізгі қиындықтары жойылады;
- адамгершілік қасиеттері дамиді, жағымды мінез қалыптасады;
- өзіне деген сенімділігі артады, көзқарасы өзгереді;

Инклюзивті оқыту-барлық балаларға мектепке және мектеп өміріндегі тыныс тіршілігіне белсене қатысуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжымда болып жатқан іс-әрекеттерге қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Мүмкінділігі шектеулі балалардың жүріс-тұрысындағы кемшіліктер адамның жеке тұлға болып қалыптасуына, оның жеке қасиеттеріне оқу бейімделу әрекеттерінің бұзылуын қалыптастырып, баланың үлкендерімен құрдастарымен қарым-қатынасына кері әсер етеді.

Мектептерде инклюзивтік білім беруді енгізе отырып, педагогтар әр адам ойлауға, сезінуге, қарым-қатынас жасауға, бір-біріне сүйеніш болуға қабілетті деген қағиданы ұстанады және осыны балалардың көкейіне құйып, мейірімділікке баулиды. Осылайша олар егемен еліміздің толыққанды мүшелерін тәрбиелеуге өз үлестерін қосып жүреді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. 2011 – 2020 жылға арналған Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Егемен Қазақстан, 2010, 18 – маусым.

2. Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану. Республикалық педагогикалық – әдістемелік журнал,№4, 2015

Амангелді Линара
11 сынып оқушысы, мамандық: журналист
№1 жалпы орта білім беретін мектеп
Батыс Қазақстан облысы Орал қаласы

БАЛАЛЫҚ АРМАН-ЖУРНАЛИСТ

Аңдатпа: мақалада журналист мамандығының қоғамдағы орны мен маңызы, балалардың ерте жастан журналистикаға қызығушылығын қалыптастырудың тәрбиелік және танымдық қырлары қарастырылады. Балалық арманның тұлғаның кәсіби қалыптасуына әсері, журналистік қызметтің жауапкершілігі, ақпараттық мәдениет, медиасауаттылық және цифрлық қоғам жағдайындағы журналистің жаңа бейнесі публицистикалық стильде сипатталады. Сонымен қатар жас ұрпақтың шығармашылық қабілетін дамытуда журналистиканың алатын орны мен оның қоғамдық санаға ықпалы талданады.

Кілт сөздер: журналистика, балалық арман, ақпарат, медиасауаттылық, шығармашылық, қоғам, тіл мәдениеті, цифрлық журналистика, азаматтық ұстаным, кәсіби даму.

Балалық шақ адам өміріндегі армандар қалыптасатын ең ерекше кезеңдердің бірі болып саналады. Әрбір баланың жүрегінде болашаққа деген сенім, үлкен өмірге деген қызығушылық және өз жолын табуға деген талпыныс жатады. Бірі дәрігер болуды армандайды, бірі ғалым, енді бірі ұшқыш немесе мұғалім болуды мақсат етеді. Ал кейбір балалардың ең үлкен арманы журналист болу болып табылады. Бұл жай ғана мамандық таңдауы емес, әлемді танып білуге, адамдардың тағдырымен танысуға, ақиқатты іздеуге және қоғамға пайдалы болуға деген ұмтылыстың көрінісі.

Журналист қоғамға ақпарат жеткізетін маман ғана емес, уақыттың үнін сезінетін, халықтың мұң мұқтажын жеткізетін және өткен мен бүгінді байланыстыратын тұлға болып табылады. Ол күн сайын жаңа адамдармен кездеседі, түрлі тағдырларды зерттейді, маңызды оқиғалардың куәсі болады және сол арқылы қоғамның дамуына ықпал етеді. Сондықтан журналист болуды армандайтын бала ең алдымен адамдарды тыңдай білуді, олардың қуанышы мен мұңын түсінуді үйренеді.

Балалық шақтағы армандар адамның өмірлік бағытын айқындайтын маңызды құндылықтардың бірі. Психологтердің пікірінше, баланың шынайы қызығушылығы оның болашақ кәсіби жетістігінің негізін қалайды. Егер бала кішкентай кезінен кітап оқуға, жаңалықтарды тыңдауға, сұрақ қоюға, өз ойын жазуға және пікір білдіруге қызығатын болса, онда оның бойында журналистикаға қажетті алғашқы қабілеттер қалыптаса бастайды. Мұндай балалар айналасында болып жатқан оқиғаларға бейжай қарамайды, әрбір құбылыстың себебін түсінуге тырысады.

Қазіргі кезең ақпараттың өте жылдам таралатын дәуірі болып саналады. Әлемде секунд сайын мыңдаған жаңалық таралады. Ақпараттың шынайылығы мен дәлдігін анықтау барған сайын күрделеніп келеді. Осындай жағдайда кәсіби журналистің жауапкершілігі бұрынғыдан да арта түсті. Журналист тек ақпарат жеткізуші емес, сонымен бірге ақпараттың шынайылығын тексеретін, оны талдап, қоғамға сенімді мәлімет ұсынатын маман болуы тиіс. Сондықтан журналист болуды армандайтын әрбір жас адалдықты, әділдікті және объективтілікті өзінің басты қағидасына айналдыруы қажет.

Баланың журналистикаға қызығушылығы мектеп қабырғасынан басталады. Мектеп газетіне мақала жазу, қабырға газеттерін шығару, дебаттарға қатысу, мектеп радиосында немесе телестудиясында жұмыс істеу, шығармашылық байқауларға қатысу осының барлығы болашақ журналистің кәсіби қалыптасуына ықпал етеді. Осындай жұмыстар арқылы оқушылар ақпарат жинауды, сұхбат алуды, мәтін құрастыруды, аудитория алдында сөйлеуді және өз ойын жүйелі жеткізуді меңгереді.

Журналистика адамдармен тиімді қарым қатынас жасауға негізделген шығармашылық қызмет саласы болып табылады. Нағыз журналист әр адамның әңгімесінен қоғам үшін маңызды ойды көре біледі. Ол қарапайым еңбек адамынан бастап мемлекет қайраткеріне дейінгі әрбір кейіпкердің өмір жолын қызықты әрі мазмұнды етіп жеткізе алады. Бұл үшін терең білім, бай сөздік қор, жоғары мәдениет және үздіксіз ізденіс қажет.

Қазіргі цифрлық қоғам журналист мамандығына жаңа талаптар қойып отыр. Бұрын журналист тек газет немесе теледидар арқылы ақпарат таратса, бүгінде ол бірнеше медиаплатформада қатар жұмыс істейді. Интернет басылымдары, әлеуметтік желілер, подкасттар, бейнерепортаждар, тікелей эфирлер және мультимедиалық жобалар қазіргі журналистиканың ажырамас бөлігіне айналды. Сондықтан бүгінгі жас журналист тек жақсы жазып қана қоймай, фото және бейнематериал дайындауды, цифрлық құралдарды пайдалануды, ақпараттық қауіпсіздік талаптарын сақтауды және аудиториямен тиімді байланыс орнатуды меңгеруі қажет.

Журналист мамандығы шығармашылық пен жауапкершіліктің үйлесімінен тұрады. Бір ғана жарияланған мақала қоғам пікіріне әсер етуі, адамдардың тағдырын өзгертуі немесе маңызды мәселелердің шешілуіне ықпал етуі мүмкін. Сондықтан журналист әрбір сөзінің салмағын сезіне білуі тиіс. Бұл мамандықта шынайылық, адалдық және кәсіби этика ең жоғары құндылықтардың бірі болып саналады.

Балалық арманның үлкен мақсатқа айналуы адамның еңбекқорлығына байланысты. Кез келген жетістік үздіксіз ізденістің, кітап оқудың, білім алудың және өзін өзі жетілдірудің нәтижесі. Болашақ журналист үшін әдеби шығармаларды оқу, әлемдік және отандық баспасөзбен танысу, шешендік өнерді меңгеру және бірнеше тілді білу үлкен артықшылық береді. Бұл қасиеттер оның ой өрісін кеңейтіп, кәсіби шеберлігін арттырады.

Журналист қызметіндегі ең маңызды құрал сөз болып саналады. Дұрыс таңдалған сөз адамдардың жүрегіне жол тауып, қоғамдағы маңызды мәселелерге назар аударта алады. Сондықтан тіл мәдениеті мен сауатты жазу журналист кәсібінің берік негізін құрайды. Әрбір мақаланың, сұхбаттың немесе репортаждың артында үлкен еңбек, жауапкершілік және шығармашылық ізденіс жатады.

Қазіргі таңда медиасауаттылық ұғымы ерекше маңызға ие. Жас ұрпақ ақпаратты дұрыс қабылдауды ғана емес, оны талдауды, салыстыруды және жалған ақпараттан ажыратуды үйренуі қажет. Бұл бағытта журналистиканың рөлі зор. Себебі кәсіби журналист қоғамда шынайы ақпараттың таралуына ықпал етеді және адамдардың сыни ойлау мәдениетін қалыптастыруға қызмет етеді.

Балалық шақтағы «Мен журналист боламын» деген қарапайым арман уақыт өте келе үлкен мақсатқа және өмірлік ұстанымға айналуы мүмкін. Егер бала өз арманына адал болып, білімін жетілдіріп, үздіксіз еңбектенсе, ол қоғамға пайдасын тигізетін, елдің дамуына үлес қосатын кәсіби журналист болып қалыптасады. Журналистика тек мамандық қана емес. Ол

халықтың сөзін сөйлейтін, елдің мұңын жеткізетін және ақиқат жолында қызмет ететін маңызды қоғамдық миссия болып табылады.

Журналистің қаламы қоғам өмірінің маңызды оқиғаларын келешек ұрпаққа жеткізетін сенімді құрал болып есептеледі. Бүгінгі күннің оқиғалары ертеңгі тарихқа айналады. Сол тарихтың дәл әрі шынайы жазылуы көбіне журналистің кәсіби ұстанымына байланысты. Сондықтан балалық арманнан басталған журналистік жол жеке жетістікке ғана емес, қоғамның дамуына, ұлттық құндылықтардың сақталуына және елдің рухани өркендеуіне қызмет ететін маңызды өмірлік бағыт болып қала береді.

Қазіргі қоғамда журналистің кәсіби қызметі тек жаңалық таратумен ғана шектелмейді. Ол қоғамдағы әлеуметтік өзгерістерді талдап, маңызды мәселелерге жұртшылықтың назарын аударып, азаматтардың ақпарат алу құқығын қамтамасыз етуге атсалысады. Сондықтан журналистің еңбегі қоғамдық пікірдің қалыптасуына, адамдардың дүниетанымының кеңеюіне және демократиялық құндылықтардың нығаюына тікелей ықпал етеді. Әсіресе ақпараттық технологиялар қарқынды дамыған кезеңде сапалы әрі шынайы ақпараттың маңызы бұрынғыдан да арта түсті.

Балалардың журналистикаға қызығушылығын дамыту олардың шығармашылық әлеуетін ашудың тиімді жолдарының бірі болып табылады. Бүгінде көптеген білім беру ұйымдарында мектеп басылымдары, жас тілшілер үйірмелері, медиа студиялар және оқушылардың ақпараттық жобалары жұмыс істейді. Осындай ортада оқушылар алғашқы мақалаларын жазып, сұхбат алуды, репортаж дайындауды, бейнематериал түсіруді және редакциялық жұмыстың ерекшеліктерін меңгереді. Бұл тәжірибе олардың сөйлеу мәдениетін жетілдіріп қана қоймай, көшбасшылық қасиеттерін, жауапкершілігін және топпен жұмыс істеу қабілеттерін де дамытады.

Қазіргі журналистикада медиасауаттылық ерекше маңызға ие. Интернет кеңістігінде ақпарат көлемінің шексіз өсуі жалған мәліметтердің де көбеюіне себеп болды. Осындай жағдайда болашақ журналист ақпараттың дереккөзін тексеруді, фактілерді салыстыруды, ресми мәліметтерге сүйенуді және ақпараттық этика қағидаларын сақтауды ерте жастан меңгеруі қажет. Бұл дағдылар кәсіби қызметте ғана емес, күнделікті өмірде де үлкен маңызға ие.

Жасанды интеллект технологиялары журналистика саласының даму бағытын түбегейлі өзгертуде. Қазіргі редакциялар ақпаратты іздеу, мәтінді өңдеу, аударма жасау, бейне және аудио материалдарды талдау сияқты жұмыстарда интеллектуалды цифрлық құралдарды пайдаланады. Дегенмен қандай технология дамыса да, адамның аналитикалық ойлауы, шығармашылық көзқарасы және оқиғаны терең түсіну қабілеті журналист мамандығының негізгі құндылығы болып қала береді. Сондықтан болашақ журналист цифрлық технологияларды меңгерумен қатар, өз ойын дәлелді жеткізе алатын, сыни ойлайтын және қоғамдық жауапкершілігі жоғары тұлға ретінде қалыптасуы қажет.

Журналистикаға қызығатын жасөспірімдердің көркем әдебиетпен тұрақты айналысуы ерекше маңызға ие. Классикалық және заманауи әдеби шығармаларды оқу сөздік қорды байытып, тілдік талғамды қалыптастырады, ойды жүйелі жеткізуге үйретеді. Сонымен қатар тарихи, ғылыми-көпшілік және публицистикалық еңбектермен танысу дүниетанымды кеңейтіп, түрлі тақырыптар бойынша сауатты пікір қалыптастыруға мүмкіндік береді. Кең ой-өріс журналистің кез келген салада кәсіби жұмыс істеуіне негіз болады.

Журналистің кәсіби жетістігі оның адамдармен сенімді қарым-қатынас орната білуіне де байланысты. Сұхбат барысында әңгімелесушінің сеніміне ие болу, оның пікірін құрметтеу, қойған сұрақтарын нақты әрі орынды құрастыру жоғары коммуникативтік мәдениетті талап етеді. Осындай қасиеттер үздіксіз тәжірибе, көп оқу және қоғамдық белсенділік арқылы қалыптасады.

Қазіргі жастар үшін журналистика тек мамандық таңдауы ғана емес, қоғамға оң өзгеріс енгізудің тиімді мүмкіндігі болып табылады. Қоршаған ортаны қорғау, білім беру, ғылым, мәдениет, еріктілік, әлеуметтік жобалар және ұлттық құндылықтарды дәріптеу бағытында

дайындалған сапалы журналистік материалдар қоғамдық сананың дамуына ықпал етеді. Сондықтан журналист болуды армандайтын әрбір жас өзінің кәсіби білімін жетілдірумен қатар, азаматтық ұстанымын нығайтып, елдің рухани және зияткерлік дамуына үлес қосуға ұмтылуы қажет. Осындай мақсатпен еңбек еткен жас журналистің балалық арманы уақыт өте келе қоғам игілігіне қызмет ететін үлкен өмірлік миссияға айналады.

Қай салада болмасын үлкен жетістіктердің бастауы арманнан басталады. Ал журналист болуды армандайтын әрбір жас үшін ізденімпаздық, шыншылдық, батылдық, әділдік және елге қызмет етуге деген ықылас аса маңызды қасиеттер болып саналады. Осындай қасиеттерді бойына сіңірген жас ұрпақ қана ақпараттық кеңістіктің сапасын арттырып, қоғамның сеніміне ие болатын жаңа буын журналистердің қалыптасуына жол ашады. Балалық арман ешқашан жай қиял болып қалмайды. Ол біліммен, еңбекпен және табандылықпен ұштасқанда адам өмірінің ең биік мақсатына айналады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заңы. – Астана, 2024.
2. Қазақстан Республикасының «Онлайн-платформалар және онлайн-жарнама туралы» Заңы. – Астана, 2023.
3. Ахмет Байтұрсынұлы. Әдебиет танытқыш. – Алматы: Атамұра, 2022. – 288 б.
4. Қабдолов З. Сөз өнері. – Алматы: Қазақ университеті, 2023. – 376 б.
5. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Алматы: Жібек жолы, 2021. – 64 б.
6. Тоқаев Қ.К. Тәуелсіздік бәрінен қымбат. – Астана: Елорда, 2021. – 56 б.

ДЕТСКАЯ МЕЧТА — ЖУРНАЛИСТ

Аннотация. В статье рассматриваются роль и значение профессии журналиста в современном обществе, а также воспитательные и познавательные аспекты формирования интереса детей к журналистике с раннего возраста. Анализируется влияние детской мечты на профессиональное самоопределение личности, раскрываются ответственность журналистской деятельности, значение информационной культуры, медиаграмотности и особенности современного образа журналиста в условиях цифрового общества. Особое внимание уделяется роли журналистики в развитии творческих способностей подрастающего поколения, формировании критического мышления, речевой культуры и активной гражданской позиции. Подчеркивается влияние журналистской деятельности на общественное сознание и личностное развитие детей и молодежи.

Ключевые слова: журналистика, детская мечта, информация, медиаграмотность, творчество, общество, культура речи, цифровая журналистика, гражданская позиция, профессиональное развитие.

Асанбай Айткүл Қайратбайқызы
Бастауыш сынып мұғалімі
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

ЗАТ ЕСІМНІҢ ЖЕКЕШЕ ЖӘНЕ КӨПШЕ ТҮРІ

Білім беру ұйымының атауы	№51 гимназия
Пәні:	**Қазақ тілі**
Бөлім:	Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті
Педагогтің аты-жөні:	Асанбай Айткүл Қайратбайқызы
Күні:	
Сынып:	2 «Е»
Сабақтың тақырыбы:	**№95 сабақ.Зат есімнің жекеше және көпше түрі.**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.2.3.1 мәтін мазмұнын анықтауға бағытталған сұрақтар құрастыру; 2.4.2.2 көптік жалғауларын дұрыс қолдану.
Сабақтың мақсаты	Зат есімге көптік жалғауларын жалғай алады; Зат есімді көпше түрге айналдыра алады; Зат есімнің сұрақтарын қолдана алады,
Құндылық	Сауаттылық пен жауапкершілік
ЖИ мүмкіндіктерін қолдану	Wordwall, Gemini AI
Сабақтың барысы	

Сабақтың кезеңі// уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы	**Психологиялық ахуал қалыптастыру** **«Өзіңе керегін ал»** мұғалім тақтаға немесе постерге түрлі-түсті «дәрумендерді» (қағаз қиындылары) іліп қояды. Әр дәруменнің үстіне жігерлендіретін сөздер жазылады: «Білім – күш» «Мен табысты боламын» «Ынта» «Еңбек» Мұғалім жылы үнмен: «Балалар, бүгінгі сабаққа өздеріңе қажет дәруменді таңдап алыңыздар. Қай сөз сізге күш береді?» – деп бағыт береді.	Оқушылар постердегі жазуларды оқып, өзіне ұнаған немесе қажет деп санаған «дәрумендіні» таңдайды. Таңдаған сөзін дауыстап оқиды. Өткенді	«Жарайсың!», «Керемет!», «Өте жақсы!» сияқты мадақтау сөздерімен ынталандыру Дескриптор:	Постер

		пысықтайды.	Жасырынған құс атауларын табады-1б Оларды жекеше, көпше түрде екі бағанға топтап жазады-1б	ҚБ: «Бәйге»
	Өткенді пысықтау Үй тапсырмасын тексеру 44-жаттығу Жасырынған құс атауларын тап. Оларды жекеше, көпше түрде екі бағанға топтап жаз. Жекеше зат есім Көпше зат есім Тоқылдақ тоқылдақтар Торғай торғайлар, шымшық шымшықтар, Қарға қарғалар. Сөздерді құрамына қарай талда. ЖИ: «wordwall.» ойыны ***Көркем жазу*** «Бала тілі-бал» Видеоролик тақырыпты ашу	Дәптермен жұмыс жасайды Зат есімдерді анықтайды. Жекеше, көпше түрде жазады	Дескриптор: Өледі мәнерлеп оқиды,зат есімдерді анықтайды-1б Зат есімдерді жекеше, көпше түрде жазады -1б	https://wordwall.net/ru/resource/29640511
Сабақтың ортасы	**Жаңа тақырып** 45-жаттығу **Өленді оқы.** **Дәптермен жұмыс** Зат есімдерді тап. Оларды зат есімнің көпше түріне айналдырып жаз. Бота- боталар, түйе – түйелер, төл-төлдер, құлын-құлындар, бие-биелер, қой-қойлар, қозы-қозылар, бұзау-бұзаулар, сиыр-сиырлар, ешкі-ешкілер, лақ-лақтар.	Жұбымен бірлесе отырып, кестені толтырады	Дескриптор: «Кім?», «Не?», «Кімдер?», «Нелер?» сұрақтарына дұрыс сәйкестендіреді-1 б Кестеге сөздерді қатесіз орналастырады-1 б	ҚБ: «Бәйге» оқулық
	Жұптық жұмыс Берілген сөздерді кестедегі орындарына жаз. Әжелер,қояндар,бала,дәптер, жазушы, шелектер, шаңғы,балалар.	Сергіту сәтін жасайды Топпен бірлесе жұмыс жасайды.	Дескриптор: **1-топ.**Көптік жалғауларының тиістісін қойып, сөйлемдерді жазады-2 б **2-топ**. Көптік жалғауларының тиістісін қойып, сөйлемдерді жазады-2 б **3-топ.** Жалғауларды дұрыс сәйкестендіреді-2 б	ҚБ: «Бәйге»
	Сергіту сәті **«Дирижёр»** әдісі			
	Топтық жұмыс 47-жаттығу Көптік жалғауларының тиістісін қойып, сөйлемдерді жаз. **1-топ.** Түйелер боздайды. Сиырлар мөңірейді. Қойлар маңырайды.			плакаттар

Сабақты бекіту Сабақтың соңы	Иттер үреді. **2-топ.** Ауданда суретшілер жарысы өтті. Балалар сурет салуды жақсы үйренген. Жеңімпаздарға сыйлық тапсырылды. **3-топ.** Сәйкестендіру. Қалам лар Жануар лер Кілем дар Ит дер Ине тар Доп тер **Саралау тапсырмасы** 46-жаттығу Мәтінді көшіріп жаз. Түйе-төрт түліктің бірі. Ол шөлге төзімді. Түйенің сүтінен шұбат жасалады. Зат есімдерді тауып, құрамына талда **Қосымша тапсырма** **«Алтын сақа»** ойыны Сұрақтарға жауап береді -Сөз таптарын ата -Зат есім дегеніміз не? -Зат есімнің сұрақтары -Жалқы есім дегеніміз не? -Жалқы есім қалай жазылады? -Зат есімнің жекеше түрі дегеніміз не? -Зат есімнің көпше түрі дегеніміз не? **Үй тапсырмасы** 48-жаттығу Шеңбер бойына жасырынған жануарлардың атын тап. Атауын жекеше, көпше түрде ата. Өзіңе ұнаған түліктердің біріне арнап өлең құрастырып көр. **Бағалау.** Оқушылар бағаланады **Рефлексия** «Асық» әдісі	Мәтінді жазады Қосымша тапсырманы орындайды. Үй тапсырмасын алады. Рефлексия жасайды	Дескриптор: Мәтінді көшіріп жазады-1б Дескриптор: Сұрақтарға жауап береді-1 б	Оқулық

Аязбаева Акниет Рустемкызы
Бастауыш сынып мұғалімі
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

БОЛЫМДЫ ЖӘНЕ БОЛЫМСЫЗ ЕТІСТІК

Бөлім:	**Атақты адамдар**	
Мұғалімнің аты-жөні	Аязбаева А.Р	
Күні:		
Сынып: **3Е**	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	**Болымды және болымсыз етістік**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	3.4.2.5 Болымды және болымсыз етістіктердің айырмашылығын табу 3.3.4.1 Сызба, кесте, фотосуреттерді пайдаланып мәтін құру	
Сабақтың мақсаты	- Болымды болымсыз етістіктердің айырмашылығын анықтайды; - Сызба , кесте , фотосуреттерді пайдаланып мәтін құрайды.	
Құндылық	**Патриотизм , ерлік пен батылдық**	
ЖИ мүмкіндігін қолдану	**Gamma ai , learning apps**	

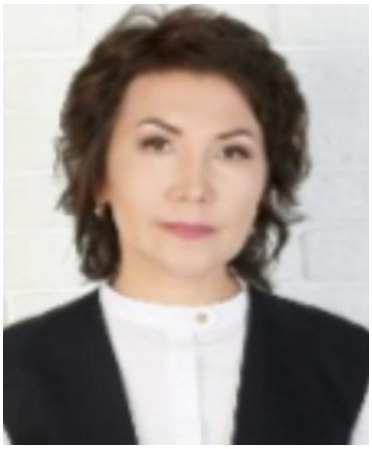
Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Ұйымдастыру, өзін – өзі тексеру Өткен білімді еске түсіру 8 мин	Психологиялық ахуал «Керегіңді ал» Балалар өздеріне бүгінгі сабақтар керекті қажеттіліктерін таңдап алады . Білім,ақыл,жақсы баға,жақсы көңіл-күй,сенімділік, мақсат,күш Сабақтың тақырыбы мен мақсаты жарияланады Етістік туралы білетінімді еске түсіремін «Ақсүйек» ойыны арқылы тапқан сүйектердегі сұрақтарға жауап береді 1.Етістік дегеніміз не? 2.Етістіктің сұрақтары 3.Етістік түрлері 4.Болымды етістік дегеніміз не ? 5. Болымсыз етістік дегеніміз не?	Өз қажеттілігін таңдайды	Шаңырақ әдісі арқылы Дескриптор: -Сұрақтарға жауап береді - 1б	Плакат, шаңырақ белгісі Слайд
Жаңа білім 10 мин	Оқулықпен жұмыс 39-жаттығу	Тапсырмаларды орындаймыз	Дескриптор:	Оқулық слай

	Мерген қыз мәтінін оқиды және сұрақтарға жауап беру арқылы Алия Молдагуловаңың портретін құрайды *1.Алия Молдагулова кім?* *2.Алия Молдагулова майданға не үшін барды ?* *3. Оның қаруы қандай еді?* *4.Мәтін қандай кітаптан алынған?* Алия Молдагулова туралы қысқаша айтып өту Сені көшеде журналист тоқтатып , Әлия Молдагулованың ерлігі туралы не білесің? Не деп жауап берер едің ? *Жасанды интелект арқылы сұрақ қойылады* Жеке жұмыс Мақалдарды оқы және берілген мақалдардың ішінен болымсыз етістіктерді тауып,болымды етістікке айналдыру 1. Күлме досыңа , Келер басыңа 2. Досыңмен көп сөйлеспе , жолынан қалдырасың, Дұшпаныңмен көп сөйлеспе , сырыңды алдырасың . 3. Еңбектен қашпа, ырысыңды шашпа **Сергіту сәті** 40-жаттығу Learning apps қосымшасы арқылы Берілген болымды етістіктерді болымсыз етістікке айналдырады Жұптық жұмыс Берілген мәтінге қалып қойған тиісті етістіктерді қойып, түрлерін ажырату 4 топқа 4 түрлі мәтін беріледі ***Мектептегі бір күн 1 топ*** Бүгін Айжан мектепке ерте **келді**. Ол сыныптастарымен **амандасты**. Айжан сабаққа мұқият **тыңдады** және тапсырмаларды дұрыс **орындады**. Бірақ ол бүгін шулаған **жоқ**. Сабақта телефонмен **ойнамады**. Үй тапсырмасын да ұмытқан **жоқ**. Сабақтан кейін Айжан үйіне **қайтты**. Ол анасымен бірге ас дайындады, бірақ теледидар **көрмед і**. Кешке ерте **ұйықтады**. ***Табиғатты қорғау.*** *2 топ* Көктем мезгілінде күн жылы болады, құстар алыс жақтан ұшып **келеді.** Ағаштар бүршік **атады,** түрлі-түсті гүлдер **өседі**. Біз сынып болып саябаққа **бардық,** табиғатты тамашалап, суретке **түстік**. Біз гүлдерді жұлған **жоқпыз**, ағаш бұтақтарын сындырған **жоқпыз**. Қоқысты жерге тастаған **жоқпыз**, керісінше, арнайы жәшікке **салдық**.		**-**Сұраққа жауап береді-1б **Дескриптор:** -Сұраққа дұрыс жауап берілсе-1 б **Дескриптор:** -Берілген мақалдардың ішінен болымсыз етістіктерді табады;-1б -Болымды етістікке айналдырады-1б **Дескриптор:** -Берілген болымды етістіктерді болымсыз етістікке айналдырады-2б **Дескриптор:** -Берілген мәтінге қалып қойған тиісті етістіктерді қойып, түрлерін ажыратады;2б	
Бекіту 20 мин				

	Табиғатты қорғауға әрдайым уәде **бердік.** ***Денсаулықты күту* 3 топ** Мен денсаулығымды күтуге **тырысамын.** Таңертең ерте **тұрамын**, беті-қолымды жуып, жаттығу **жасаймын**. Дұрыс тамақ **ішемін**, көкөніс пен жемісті жақсы **көремін.** Мен зиянды сусын **ішпеймін**, фастфудты жиі **жемеймін**. Түнде кеш **жатпаймын.** Сондықтан мен өзімді сергек **сезінемін,** сабақта белсенді **отырамын.** ***Сыныптағы жарыс* 4 топ** Біздің сыныпта «Білімді оқушы» атты жарыс **өтті**. Оқушылар екі топқа **бөлінді**. Әр топ сұрақтарға тез әрі дұрыс жауап **берді**. Балалар тапсырмаларды мұқият **орындады**, бір-біріне **көмектесіп**, ақылдасып жұмыс **істеді**. Ешкім кешіккен **жоқ**. Оқушылар тәртіп бұзған **жоқ**. Біз босқа сөйлескен **жоқпыз**, керісінше біліміміздің **көрсеттік.** Жарыс соңында мұғалім жеңімпаз топты **марапаттады.** Біз қуанып, бір-бірімізді **құттықтадық.** Бұл күн бәрімізге ерекше әсер **қалдырды.** Топтық жұмыс **41-жаттығу** Туған күн, кездесу, басқа да мерекелерге шақыру қағазын дайындау **1 топ** – шақырту қағазының сыртқы бейнесін дайындау **2 топ** – шақырту мәтінін жасау **3 топ**- берілген мәтіннен болымды , болымсыз етістіктерді табады **4 топ**- комикс арқылы рет – ретімен оқиғаны орналастыру		**Дескриптор:** 1 топ шақырту қағазының сыртқы бейнесін дайындайды - 2б; 2 топ шақырту мәтінін жасайды- 2 б; 3 топ берілген мәтіннен болымды , болымсыз етістіктерді табады - 2 б; 4 топ комикс арқылы рет – ретімен оқиғаны орналастырады -2б;	Плакат , түрлі-түсті карандаш,сәндеуіш құралдар
Сабақтың соңы 5 мин	«Менің сөзім» әдісі Бүгінгі сабақтың басында өзіңе керегіңді алған қажеттілігіңді өтедің бе? Рефлексия Сұрақ арқылы оқушы өзінің сабаққа қатысуын анықтайды, берілген бағалаумен бағалап, мұғалім нақты дескрипторға сай бағасын қояды. Үй тапсырмасы : болымды ,болымсыз етістіктерді пайдаланып 5 сөйлем құрау		Интерактивті тақтамен бағаланады	Интерактивті тақта

Бақтыбаева Гүлшат Санақбайқызы
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

ӘДЕПТІ БАЛА. ҰШҚАН ҰЯ

Білім беру ұйымының атауы	№51гимназия	
Пәні:	Әдебиеттік оқу. Алматы кітап	
Бөлім:	**Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті**	
Педагогтің аты-жөні:	Бақтыбаева Гүлшат Санақбайқызы	
Күні:		
Сынып: 2 «Ә»	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	**№67 сабақ. Әдепті бала. Ұшқан ұя**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.1.3.1 - шығарманың тақырыбы мен үзіндісіне (бастапқы бөліміне) сүйеніп, оқиғаның соңын болжау	
Сабақтың мақсаты	Мәтіннің мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді. Кейіпкердің іс-әрекетіне өз ойын білдіреді.	
Құндылық:	"АДАЛ АЗАМАТ" ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ Астана, 2025 БАҒДАРЛАМАСЫ БІРТҰТАС ТӘРБИЕ Ақпан айы: ЖАСАМПАЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ Апта дәйексөзі: «Өнерлі бала өрге жүзер»	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі//уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Ұйымдастыру Өзін-өзі тексеру Өткен білімді еске түсіру Жаңа білім	**Психологиялық ахуалды жақсарту** **Үй тапсырмасын сұрау** Тыйым сөздер. «Әжемнің өзі-бір мектеп» өлеңі жатқа сұралады. -Тыйым сөздер сені неге үйретеді? 8-тапсырма «Отпен ойнама!» деген тыйым сөзді сурет арқылы бейнелеп,түсіндіреді. **Жаңа тақырып**	Ойын ойнайды Үй тапсырмасын тексертеді	Мақтап,мадақтап отыру ҚБ: «Ою» әдісі Дескриптор: Берілген тақырыпқа сурет салады-1б	Баяу әуен суреттер

	1-тапсырма ФС тапсырмасы Үйге келген қонақпен амандасасың ба? -танысамда,танымасам да келген қонақпен амандасамын. -өздері амандасса амандасамын. -егер танымасам амандаспаймын. -бірінші болып өзім амандасамын. **Көрініс З.Ахметова «Атасы мен немересі»** **Автор:** -Бала тәрбиесі-ұлт болашағы.Қазақ халқында ата тәрбиесі ерекше орын алған.Бүгін сіздерге ата мен немере арасындағы тағылымды әңгімені ұсынамыз. Немере жүгіріп келеді. -Ата,ата!Сізден бір нәрсе сұрасам бола ма? Ата күлімсіреп: -Әрине,балам.Сұрағыңды қоя ғой. -Ата,жақсы адам қандай болады? -Жақсы адам әдепті болады,балам.Үлкенге сәлем береді,кішіге қамқор болады.Ата анасын құрметтейді. Немере:-Ал батыр болу үшін күшті болу керек пе? -Батырлық тек күште емес,жүректе болады.Шындықты айту,қателігіңді мойындау,еліңді сүю-нағыз батырлық. -Мен де батыр болғым келеді. -Онда көп оқы,көп ізден.Үлкеннің сөзін тыңда.Ұлттық тәрбиені ұмытпа! Ана:-Балам,атаңның айтқанын есіңде сақта.Атаның сөзі-ақылдың көзі. Немере:-Рақмет,ата.Мен сіздің сөзіңізді әрқашан есімде сақтаймын. Қорытынды сөз. Саралау: мазмұнды саралау	Өзінің не істейтінін айтады Мәтінді оқиды Рөлге бөліп сахналау Саралау:«Талдау» (кейіпкерге баға беру, моральдық тұрғыдан талдау).	Дескриптор: Сұраққа жауап береді-1б Өз ойын білдіреді-1б **Дескриптор** Мәтінді түсініп,тізбектей оқиды -1б Жарайсыңдар!	https://wordwall.net/ru/resource/28566837 Оқулық
Бекіту		Бір-бірімен амандасады	Дескриптор: Кішкентай Бауыржанның қонақтармен амандасуын көрсетеді-1б	Іс-қимылдар

	2-тапсырма Автормен таныстыру. **Бейнебаян тамашалау.** **Оқулықпен жұмыс.** Мәтінмен жұмыс. Түсініп,мәнерлеп,тізбектей оқу. **Сөздік жұмыс** Бірауыздан- барлығы бірдей Бекіту.«wordwall.» ойыны https://wordwall.net/ru/resource/28566837 **Жұптық жұмыс** **3-тапсырма** -Кішкентай Бауыржан қонақтармен қалай амандасты? Қимылмен бейнелеп көрсет **Сергіту сәті.** Топтық жұмыс **1 топ** -Бауыржанның орнында болсаң сен не істер едің**?** **2-топ** **-**Ауыл ақсақалдары неліктен жамырай күлді? **3-топ** **-** Бауыржан әкесінің сөзінен қандай өнеге алды? **4-топ** **-**Бауыржан өскенде қандай адам болды? 5-тапсырма Дәптермен жұмыс. Бауыржанның әкесі айтқан ақыл сөзін тауып,көшіріп жаз. -Жарайсың балам! Үйге кіргенде әрқашан үлкендерге сәлем беруді ұмытпа.Әдепті бала сөйтеді. **Үй тапсырмасы** 7-тапсырма Момышұлы туралы қосымша мәлімет тап. **Рефлексия** **Бағалау**	Жаттығулар жасайды Өз ойын айтады Дәптермен жұмыс жасайды Сұраққа жауап береді Үй тапсырмасын алады Кері байланыс жасайды	 Сен мықтысың! Дескриптор: Бауыжанның әкесі айтқан ақыл сөзін тауып,көшіріп жазады-1б Дескриптор: Сұраққа жауап береді-1б Өз ойларын жеткізеді-1б **Дескриптор:** Момышұлы туралы қосымша мәлімет тауып,жазып келеді-1б	Қимылдар Оқулық Жұмыс дәптері Суреттер Оқулық Жұмыс дәптері Кері байланыс парақтары
Кері байланыс				

Бекесова Фарида Кадиржақызы
Бастауыш сынып мұғалімі
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

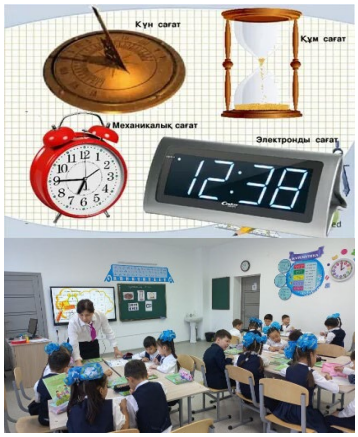
УАҚЫТТЫ АНЫҚТАЙТЫН ҚҰРАЛДАР

Білім беру ұйымының атауы	**№51 гимназия**	
Пәні	**Жаратылыстану**	
Бөлім:	**Саяхат**	
Педагогтің аты-жөні:	Бекесова Ф.К	
Күні:		
Сыныбы:	1 «Ж»	
	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	**Уақытты анықтайтын құралдар**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	1.4.3.2 Оқушылар уақытты анықтайтын құралдармен танысады,олардың түрлерін ажыратады және уақытты анықтауды үйренеді	
Сабақтың мақсаты	Уақытты анықтайтын құралдармен танысады	
ЕББҚ оқушыға арналған сабақ мақсаты	Мұғалімнің көмегімен уақытты көрсететін құралдарды таниды және сурет арқылы ажыратады	
Құндылықтарды дарыту	Татулық және ынтымақтастық. Топтық жұмыстар арқылы бірлесе әрекет етуді үйрету,әртүрлі көзқарастарды құрметтеу	
ЖИ мүмкіндіктерін пайдалану	Видео,рефлексия	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері / уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы 5 мин	***Ұйымдастыру кезеңі*** *– Сәлеметсіңдер ме, балалар!* *– Бүгінгі сабаққа дайынсыңдар ма?* Мұғалім оқушылардың сабаққа дайындығын тексереді ***Психологиялық ахуал орнату*** - Бүгінгі сабаққа бір-біірімізге жақсы тілектер айтып, мына көгершіндерді	Оқушылар амандасады: -Сәлеметсізбе апай! Оқушылар көгершін ұшыру арқылы әрқайсысы тілек білдіреді		

Өткенді пысықтау 5 мин Жаңа сабақ 2 мин	ұшырайық. ***Өткенді қайталау*** ***«Жасырын сұрақтар» әдісі*** Өткен сабақ тақырыбы бойынша сабақты қайталау үшін сұрақтар қойылады. Оқушылар сұрақтарға жауап береді. ***Жаңа сабақты ашу*** **«Уақытты анықтайтын құралдар»** ЖИ көмегімен құрастырылған «Уақытты анықтайтын құралдар» туралы бейнероликті тыңдату. Бейнероликтегі мәліметтерге назар аударту. Мәліметтерге сүйене отырып оқушылардан түсінгендерін сұрақ арқылы білу -Балалар, бейнеролик не туралы болды? -Уақытты анықтайтын құралдар не үшін керек? Оларды адамдар қай кезде ойлап тапты? Күнсағат-күн сәулесі арқылы уақытты анықтауға қолданылатын аспап.Алғашқы күнсағат Ежелгі Мысырда жасалған.Олар уақытты Күннің қозғалысы бойынша анықтаған.Сол уақыттан бері сағаттың солдан оңға қарай айналу бағыты өзгерген жоқ.	-Сабағымыз қызықты өтсін! -Жақсы көңіл-күй тілеймін! -Сабағымызға сәттілік! -Белсенді болайық! Оқушылар сағаттардың артындағы сұрақтарға жауап береді. Оқушылар «Уақытты анықтайтын құралдар» ЖИ арқылы тамашалайды. Мұғалімнің көмегі арқылы жаңа сабақты талқылайды Сұрақтарға жауап береді.		 Интерактивті тақта ЖИ
Сабақтың ортасы 10 мин 	*Дәптермен жұмыс. Ұжымдық жұмыс* *1-тапсырма.* *Сағат атауларын жаз.* Оқушылардың жұмысын бақылаймын, қажет болған жағдайда бағыт-бағдар беремін. Уақытты қадағалаймын. Жауаптардың дәлдігі мен	Оқушылар ұжымдаса отырып дәптердегі 14-беттегі тапсырманы орындайды	**Дескриптор:** 1-сағаттың атын жазады; 2-сағаттың атын жазады; 3-сағаттың атын жазады; 4-сағаттың атын жазады;	Дәптер Сурет

2 мин 2 мин	дәптердегі жазу сауаттылығына қарай мадақтау арқылы бағалаймын. *ЕББҚ оқушыға тапсырма- пазл құрастыру* 2-тапсырма. Жеке жұмыс 1 минутта есеп шығару Сергіту сәті ЖИ көмегімен жасалған видеодағы іс-қимылдарды қайталатады. 3- тапсырма. Жұптық жұмыс «Сәйкестендіру» Сағат неше? 4-тапсырма. Топтық жұмыс топ «Көлеңкесін тап» топ «Артығын тауып көр»	Қималардан сурет құрастырады және оны сипаттайды Құмсағат арқылы 1 минутта қанша есеп шығарғаны есептеледі Видеода көрсетілген қимылдарды қайталап көңіл-күйін көтереді. Бейнеленген сағаттағы көрсетілген уақытты сәйкестендіреді	Смайликтер арқылы бағалау **Дескриптор:** -суретті құрастырады; -оны сипаттайды Смайликтер арқылы бағалау **Дескриптор:** -1-сағаттағы уақытты сәйкестендіреді; 2-сағаттағы уақытты сәйкестендіреді; 3-сағаттағы уақытты сәйкестендіреді; Смайликтер арқылы бағалау	Қалам Қарандаш

Сабақтың соңы Рефлексия 4 мин	топ «Сағаттарды ажырату» *Сабақты бекіту:* *Мен уақытымды бағалаймын!* *1-топ Отбасыммен өткізген уақыт ең қымбат уақыт* *2- топ Мектептегі өткізген уақыт ең қымбат уақыт* *3-топ Демалыс күндері өткізген уақыт ең қымбат уақыт* Оқушыларға рефлексия жасауды түсіндеру. «Әр батырманы басып, сабақты қаншалықты түсінгендерін көрсетіп өтіңдер» рефлексия беру үшін нұсқау беру. 	Әртүрлі сағат суреттері беріледі,сәйкесінше көлеңкесін табады Берілген сөздердің ішінен артығын табады Көне сағаттар мен жаңа сағаттарды ажыратып тапсырманы орындайды Оқушылар топтасып, ақылдасып өз ойларын айтады Сабақты қорытындылап рефлексия жасайды. Өзі таңдаған нұсқаның батырмасын басады.	 **Дескриптор:** **1-топ:** -1-сағаттың көлеңкесін табады; 2-сағаттың көлеңкесін табады; 3-сағаттың көлеңкесін табады; **2-топ:** -1-жолдан артық сөзді табады; 1-жолдан артық сөзді табады; 1-жолдан артық сөзді табады; **3-топ:** -көне сағаттарды табады; -жаңа сағаттарды табады. Смайликтер арқылы бағалау 	А 3 қағаз сағат суреттері, желім

Боранбаева Карина Азикызы
Бастауыш сынып мұғалімі
№51 гимназия
Ақтөбе қаласы

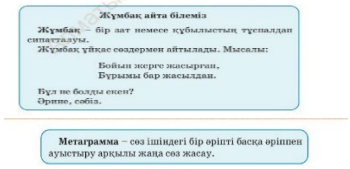
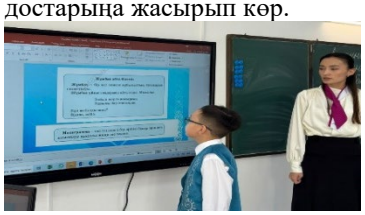

ЖҰМБАҚ АЙТЫП БЕРЕЙІН

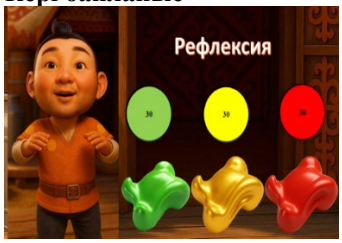
Білім беру ұйымының атауы	51 гимназия
Пәні:	Әдебиеттік оқу Алматыкітап
Бөлім:	**Салт-дәстүр және ауыз әдебиеті**
Педагогтің аты-жөні:	Боранбаева К.А.
Күні:	
Сынып: 2	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	**№71 сабақ. Жұмбақ айтып берейін.**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.4.1мақал-мәтел,жұмбақ,ертегі, тұрмыс-салтжырлары,әңгіме,өлеңнің жанрлық ерекшеліктерін анықтау 2.1.4.1 сөйлеу барысында мақал-мәтелдерді, вербалды емес тілдік құралдарды қолдану
ЕББҚ	2.3.3.1** шығармашылық жұмысын мұғалімнің көмегімен сурет, каллиграмма, аппликация, фотосуреттер арқылы ұсыну
Сабақтың мақсаты	Жұмбақ туралы түсінік алу

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 10 мин	Психологиялық ахуал қалыптастыру Үй тапсырмасын сұрау “Сиқырлы кітапхана” әдісі Өткен тақырып бойынша сұрақтарға жасап беру	Оқушылардың назарын сабаққа аудару	Мақтап,мадақтап отыру	 Оқулық
Сабақтың ортасы	 Жаңа сабақ ФС тапсырма Саралау: тапсырма	Үй тапсырмасын дағы сұрақтарға жауап береді.	Дескриптор: Үй тапсырмасын айтады-1б	

25мин Сергіту сәті Қосымша тапсырма	Тірек сөздердің көмегімен сабақ тақырыбын ашады. Сабақ тақырыбы анықталып, сабақ мақсаты жарияланады. **ЖИ: KingaAi-видео** **ЕББҚ** Мақсаты: жұмбақтар жаттату Өзің білетін жұмбақтарды достарыңа жасырып көр. **Жұптық жұмыс** 3-тапсырма Оқып,жаңа сөзді тап. «Б»-дан егер бастасаң, Адам болам малы көп. «Б»-ны сызып тастасаң Ойла көктің сәні деп. (бай,ай) «Б»-дан егер бастасаң, Туысыңмын ардақты. «Б»-ны сызып тастасаң, Бола қалам салмақты. (бауыр,ауыр) **Жеке жұмыс** 4-тапсырма Дәптермен жұмыс. Өзің білетін бір жұмбақ жаз. 	Трек сөздер арқылы сыйлық артында жасырылған сөзді табады. Жұмбақ туралы мәлімет тыңдайды. Тапсырманы әр оқушы өз деңгейінде орындайды Жұмбақты оқиды Жаңа сөздерді табады Оқушылар өздері білетін бір мақалды еске түсіріп жазды және оқиды. Көрсетиілген ритмикалық қимылдарды жасайды Әр топқа берілген жұмбақтарды		https://wordwall.net/ru/resource/38553692 https://wordwall.net/ru/resource/38553692 Оқулық Жұмыс дәптері Жұмыс дәптері Асықтар

	Сергіту сәті **Топтық жұмыс** **I-топ** Берілген жұмбақтың шешуін тауып, түрлі түсті күрішпен бейнелеу. **II-топ** Жұмбақты шешіп, ермексезбен бейнелеу **III-топ** Жұмбақтың шешуін тауып, суретін бейнелеу **IV-топ** Жұмбақтың шешуін тауып, пазл құрастыру **Қорытындылау** 5-тапсырма Жұмбақты шешу оңайма? Жұмбақты шешу үшін не істеу керек? **Қосымша тапсырма** **ЖИ:"Wordwall»** Жұмбақты шешіп,жауабын айт. Ызақор бұғып жатыр, Сақалы шығып жатыр. (жуа)	шешіп, шығармашылық тапсырмалар орындайды. Жұмбақты шешу үшін жасалатыг алгоритмдерді айтады. Жұмбақ шешеді.		Плакат, түрлітүсті ояу, желім, күрі т.б https://wordwall.net/ru/resource/67803104/%D0%B6%D2%B1%D0%BC%D0%B1%D0%B0%D2%9B

	Сырты жасыл қатты Іші қызыл тәтті. (қарбыз) Жерде жатып желіндейді, Күз түскенше желінбейді. (қауын)			
			Дескриптор Жұмбақты оқиды-1б Жаңа сөздерді табады-1б Дескриптор: Жұмбақ жазады-1б Жұмбақты оқиды-1 б Жарайсыңдар! Дескриптор: Жұмбақты шешіп,жауабын айтады-1б Шығармашылық тапсырма орындайды-2 балл Алгоритмдер айту -1 б Жұмбаққа дұрыс жауап беру-1 б	
Сабақтың соңы 10 мин Кері байланыс	**Бағалау** **Кері байланыс** Жасыл асық-сабақты түсіндім Сары асық-сұрағым бар. Қызыл асық- сабақты түсінбедім **Үй тапсырмасы.** Жұмбақ жаттап, “Жұмбақ айтысқа” дайындал .	Сабақ бойы жинаған балдары жарияланады . Кері байланыс жасайды. Асықтарды таңдап басады. Үй тапсырмасын алады	Жарайсың! «Асық» әдісі	«Бәйге» әдісі

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 27 қазандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ35VPY00080588 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ35VPY00080588 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 27 октября 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические
ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 26.06.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 26.06.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY

Ахмет Байтұрсынов

Ыбырай Алтынсарин

Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім.

Мен үшін жақсы мұғалім бәрінен де артық, өйткені мұғалім — мектептің жүрегі.

Жай мұғалім хабарлайды,

Жақсы мұғалім түсіндіреді,

Керемет мұғалім көрсетеді.

Ұлы мұғалім шабыттандырады.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.